

Den Haag, een stad om thuis te zijn

Laat iedereen vrij,
maar niemand vallen.

Verkiezingsprogramma D66 Den Haag 2022 - 2026

Inhoudsopgave

Voorwoord D66-leider Sigrid Kaag	3
Voorwoord lijsttrekker Robert van Asten	4
Inleiding VPC: Den Haag, een stad om thuis te zijn	5
Klimaat en natuur: Een groene en toekomstbestendige stad	6
Wonen: Ruimte voor een thuisgevoel	11
Onderwijs: Goed onderwijs als recht van elke Hagenaar	16
Mobiliteit: De leefbare stad is duurzaam bereikbaar	21
Cultuur: Den Haag cultuurstad aan zee	26
Werk, inkomen en economie: Een stad die werkt voor iedereen	30
Vrijheid en veiligheid: Overal veilig jezelf kunnen zijn	36
Zorg en sport: Een gezonde stad in beweging	41
Overheid en bestuur: Mensen maken de gemeente	48
Financiën	52
Dankwoord	55
Bijlage: Den Haag als Global Goal gemeente	56

Voorwoord Sigrid Kaag

Geachte lezer,

Voor u ligt een programma gebaseerd op de urgentie van dit moment. Meer dan ooit voelen wij de noodzaak onze leefomgeving te beschermen tegen de verwoestende effecten van de opwarming van de aarde. Meer dan ooit voelen wij de noodzaak om de groeiende kloof tussen arm en rijk, tussen diegenen met kansen en diegenen zonder kansen te dichten.

De oplossingen die wij aandragen zijn geworteld in een lange politieke traditie. Want D66 is niet alleen een pragmatische, maar ook een sociaalliberale partij. Wij zijn ervan overtuigd dat mensen alleen vrij kunnen zijn als de overheid gelijke kansen schept voor iedereen.

Dat betekent dat wij genoeg huizen willen bouwen om voor iedereen een passende en betaalbare plek te kunnen bieden. Wij willen dat leraren, verpleegkundigen, agenten en al die anderen die werk doen voor de samenleving kunnen wonen in de wijk waar ze werken. Wij willen dat uw wijk groener wordt, met schone lucht en schoon water voor iedereen. Wij willen dat uw kinderen naar een school gaan waar ze met passie en aandacht worden voorbereid op de wereld zoals die is. Wij willen dat uw kinderen aanspraak kunnen maken op huiswerkbegeleiding, sport, kunst en muziek—ook als u dat zelf niet kunt betalen. En wij willen meer wijkagenten, zodat u zich veilig voelt in de buurt.

Wat u niet in dit verkiezingsprogramma zal teruglezen, maar wel van ons mag verwachten, is dat we radicaal denken verbinden aan gematigd handelen. Wij willen de vrijheden van het moderne Nederland uitbreiden voor zoveel mogelijk mensen, maar geven ons rekenschap van het feit dat wat voor de een waarde is kan botsen met de belangen van de ander. Wij vinden daarom kracht in het compromis.

Er staat veel op spel. Wilt u dat Den Haag meedoet in de strijd tegen de opwarming van de aarde? Wilt u dat het onderwijs zo goed wordt dat alle mensen tot hun recht kunnen komen? Wilt u nieuwe politiek, die omkijkt naar anderen en verder kijkt naar morgen? Dan heeft u het juiste programma opengeslagen.

D66 heeft u nodig. Daarom vragen wij uw vertrouwen.

Hartelijke groet en veel leesplezier,

Sigrid Kaag, partijleider van D66

Voorwoord Robert van Asten

Wil je je thuis voelen in een stad dan wil je een praatje kunnen maken met je buren, wil je weten wat je mogelijkheden zijn en zonder probleem je eigen zaken regelen. Daarvoor moet je de taal dus goed machtig zijn. Toch zijn er nog heel veel stadsgenoten van allerlei achtergronden en leeftijden die vaak tot hun eigen frustratie een taalachterstand hebben. In de 8 jaar dat ik in de Haagse politiek actief ben heb ik veel van hen gesproken over de problemen die zij ervaren en wat ze doen om dit te overwinnen.

“Om mijn kind voor te kunnen lezen”, “Om een betere baan te kunnen krijgen” of “Om de brieven van de overheid te kunnen begrijpen”. Samengevat kan je zeggen dat ze dit doen om onderdeel te kunnen vormen van Den Haag. Hun stad, onze gezamenlijke stad.

D66 zet niet voor niets onderwijs al jaren op plek 1. Goede scholen in iedere buurt waar kinderen niet alleen leren rekenen, lezen en schrijven maar waar ze ook kennismaken met cultuur en sport met behulp van echte vakkrachten. Een bibliotheek dichtbij in elke buurt waar voor jong en oud cursussen worden gegeven, waar je hulp krijgt als je iets nieuws wilt leren of een nieuwe stap wilt zetten. In dit verkiezingsprogramma staan dan ook nieuwe, ambitieuze voorstellen die bij moeten dragen aan een stad waar alle Hagenaars dezelfde kansen krijgen.

Het kunnen verzilveren van goede kansen gaat om meer dan onderwijs alleen. Een betaalbare woning, ruimte in je buurt om te kunnen spelen, sporten en om elkaar te ontmoeten. Ruimte om te ondernemen en dus ook plekken om stage te lopen en om te werken. Een stad waar je jezelf kunt zijn, waar je veilig over straat kunt en je niet beoordeeld wordt op je achternaam, seksuele identiteit, kleur van je huid of je postcode.

Wij geven de straat weer terug aan de bewoners. Ruimte voor ontmoeting, voor spel, voor sport en voor groen, heel veel groen. Boom voor blik op straat. Zodat we werken aan een klimaatneutrale en klimaatadaptieve stad. Straten waar je veilig lopend en fietsend door heen kunt omdat we de maximumsnelheid hebben verlaagd en ruimte hebben gecreëerd voor veilige routes. De straat krijgt ook meer ruimte voor echte ondernemers omdat we vol doorgaan met de door D66 ingezette anti-ondernemingsaanpak. Tijd om schoon schip te maken. Van Den Haag maken we de meest leefbare stad van Nederland, een stad om trots op te zijn.

Met dit programma leggen we een visie neer voor de stad van morgen en belangrijker nog, voor de stad van overmorgen. We stellen maatregelen voor waar de toekomstige generaties Hagenaars van gaan profiteren. Door hun stem mee te laten wegen blijven we weg van de waan van de dag waarbij snelle succesjes belangrijker zijn dan moeilijke lange termijn beslissingen. Hun collectieve stem zorgt dat we ons niet laten afleiden door de belangen van enkelen en dat we heldere doelen stellen op het gebied van klimaat, kansengelijkheid en een leefbare, veilige stad.

We bouwen aan een thuis voor iedere Hagenaar. Dus ook een thuis voor de Hagenaar van de toekomst.

Robert van Asten, lijsttrekker D66 Den Haag

Inleiding VPC: Den Haag, een stad om thuis te zijn

Je bent thuis als je overal kunt zijn wie je bent, als je zelf aan het roer staat in je leven en je eigen keuzes kunt maken. Je bent vrij, als je in een stad woont met mensen die jou zien staan, met een gemeente die helpt om vooruit te denken, duurzaam te denken en vooral te doen. Dit is de belofte van Den Haag, stad van vrede en recht, of zoals theatermaker en kunstenaar Aus Greidanus het ooit krachtig verwoordde: 'stad zonder muren, vrijplaats voor grenzeloos denken'. De coronapandemie heeft laten zien hoe kwetsbaar we zijn. Maar vooral zien we de enorme veerkracht van Den Haag, en wat we met z'n allen in huis hebben om klappen op te vangen en kansen te benutten. Om echt thuis te zijn.

Hagenaars en een stadsbestuur die elkaar kunnen vinden: dat is juist nu bikkelhard nodig. Want er ligt nogal wat op ons bord: het klimaat verandert en dat voelen we allemaal. Daarom wil D66 de inrichting van de stad aanpassen op de nieuwe weersextremen. We doen er alles aan om de opwarming van de aarde zoveel mogelijk tegen te gaan. Onze ambitie is geen luxe, maar pure noodzaak. Veilige fietspaden, leefbare woonstraten en goed openbaar vervoer dragen minstens zo hard bij aan een bereikbare en leefbare ruimte. We kunnen veel creatiever bouwen om de gigantische woningbehoefte op te vangen. Ondernemers zoeken ruimte en de gemeente kan muren breken en slimme combinaties mogelijk maken. Een bruisende horeca, een interessant winkelaanbod en creatieve industrie maken het mogelijk om juist in Den Haag te wonen, elkaar op te zoeken en elkaar te ontmoeten.

D66 staat stevast voor goed onderwijs. Het is een recht van iedereen en een plicht van de overheid om daarvoor de basis te leggen. Om kinderen gelijke kansen te geven, is de behandeling soms ongelijk. Dat hoort bij beschaving, en daarvoor willen we onze nek uitsteken. Talenten mogen een hoge vlucht nemen en wie hulp nodig heeft, krijgt die. We laten niemand vallen. Het belang van een rijk cultureel aanbod is daarnaast onmogelijk te overschatten: het begeistert jong en oud, in alle stadsdelen en wijken van Den Haag. En de parken, natuurgebieden, de duinen en het strand geven lucht aan het bruisende stadse leven. Het is er heerlijk ontspannen, en goed sporten. Een goede gemeente heeft het huishoudboekje op orde. De coronacrisis heeft ook de kracht hiervan blootgelegd. We konden elkaar op veel plekken helpen, en de gemeente kon het mogelijk maken dat mensen het hoofd boven water hielden. Dat betekent ook dat de financiële reserves zijn aangesproken. We zullen keuzes moeten maken. Dat doen we samen. Dit verkiezingsprogramma vertelt het verhaal van D66.

We schrijven dit op met vuur, ook doordat we met D66 de afgelopen jaren hebben laten zien steeds weer de daad bij het woord te voegen. Dat kun je aflezen van het gezicht van de fietser, die veel meer ruimte kreeg om veilig op stap te gaan. Dat zie je in de blik van de wijkbewoner en de ondernemer, met wie we die hardnekkige ondernemende criminaliteit de kop in wisten te drukken. Zie de grijns op het gezicht van de jongere die van de middelbare school met begeleiding de stap naar ondernemerschap wist te maken. Natuurlijk zijn we er niet, maar wat een energie om kwetsbaarheid op te vangen, om kansen te verzilveren en optimaal gebruik te maken van de veerkracht in onze mooie stad!

In dit verkiezingsprogramma lees je hoe D66 Den Haag wil zorgen voor een stad waarin iedereen zich thuis voelt. Dit programma is het resultaat van talloze gesprekken die we met inwoners van onze stad hebben gevoerd. Actieve leden van D66 Den Haag hebben die ideeën uitgewerkt, en zo zijn we samen tot dit programma gekomen. Wij hebben daar plezier aan gehad en we hebben ongelooflijk veel zin om ermee aan de slag te gaan. Zie dit programma als een uitnodiging van D66: doe je mee?

De verkiezingsprogramma commissie

Klimaat en natuur

Een groene en toekomstbestendige stad

Den Haag is een aantrekkelijke stad, met een mooie historische binnenstad, duinen, natuurparken en het strand en de zee naast de deur. We koesteren al dat moois, maar weten ook dat het niet vanzelfsprekend is. Klimaatverandering veroorzaakt steeds extremer weer en een stijgende zeespiegel. Die gevolgen zijn thuis goed voelbaar in de dichtstbevolkte stad van Nederland. Daarom nemen we maatregelen. D66 wil dat Den Haag de meest leefbare stad van Nederland wordt. Zodat we ook in de toekomst veilig en mooi in Den Haag kunnen wonen.

Op weg naar een klimaatneutrale gemeente

Om klimaatverandering tegen te gaan, is het cruciaal dat we zo snel mogelijk stoppen met de uitstoot van broeikasgassen en overstappen op duurzame energie. D66 wil samen met de gemeente en de inwoners van Den Haag een klimaatneutrale stad maken.

- **Route naar 2030.** De gemeente Den Haag loopt achter op het ambitieuze klimaatneutrale doel in 2030. Om de ambitie vast te houden wordt een overzichtelijke routekaart opgesteld richting een klimaatneutrale gemeente in 2030 met concrete bindende doelen en acties. Voor 2026 worden tussentijdse concrete bindende doelen en acties opgesteld. Inwoners van Den Haag praten en beslissen mee. Om de voortgang van de uitvoering van de Routekaart 2030 te meten maakt de gemeente Den Haag een jaarlijkse klimaatrapportage. In die rapportage wordt ook achteraf in kaart gebracht welke maatregelen en uitgevoerde acties (geen) effect hebben gehad en wordt daaruit lering getrokken voor de komende jaren.
- **Een circulaire economie in Den Haag in 2040.** We streven naar een samenleving waarin materialen en producten zolang mogelijk worden gedeeld, verhuurd, hergebruikt, hersteld, opgeknapt, en gerecycled om meer waarde te creëren. Daarom willen we dat Den Haag in 2026 25% minder primaire grondstoffen gebruikt, in 2030 moet dit naar 50% en in 2040 streven we naar nul.
- **Comfortabel warm.** De gemeente stimuleert woningcorporaties, verhuurders en huiseigenaren om de woningen beter te isoleren, om warmte en energie te besparen en schimmel en tocht te voorkomen. Subsidie en aantrekkelijke leningen zorgen ervoor dat iedereen op termijn op een duurzame en betaalbare manier de woning kan verwarmen.
- **Aantrekkelijk warmtenet.** De gemeente investeert in de omslag van fossiele energie naar hernieuwbare energie. De aansluiting op een warmtenet moet betaalbaar zijn en mag niet duurder zijn dan gas. De ontwikkeling van meer aardwarmtebronnen in Den Haag is daarvoor een middel. Waarbij rekening wordt gehouden met andere gebruiken in de ondergrond, zoals drinkwater.
- **De leiding door het midden.** D66 wil dat de warmteleiding door Den Haag, waarmee restwarmte uit de Rotterdamse haven naar woningen wordt getransporteerd, iets teruggeeft aan de bewoners die boven de leiding wonen, bijvoorbeeld in de vorm van investeringen ten behoeve van de leefbaarheid. Overlast wordt zoveel mogelijk beperkt door werkzaamheden gelijk uit te voeren.
- **Zoveel mogelijk zonnepanelen.** Zonnepanelen zijn een uitstekende manier om schone energie op te wekken. We maken daarvoor zoveel mogelijk ruimte en schrappen onnodig belemmerende regelgeving, bijvoorbeeld voor gebouwen binnen beschermd stadsgezicht. De gemeente plaatst zoveel mogelijk zonnepanelen op haar eigen daken, en zet het project Duurzame Dakenjacht voort. Het kopen of huren van zonnepanelen wordt ondersteund en gestimuleerd. Wij willen woningcorporaties stimuleren om ook op hun vastgoed zonnepanelen aan te leggen. Naast de plaatsing van zonnepanelen, stimuleren we groen op daken, zoals op bushokjes.
- **Klimaatneutrale bedrijventerreinen.** De Haagse bedrijven leveren ook hun bijdrage aan een klimaatneutrale gemeente. Zo halen we niet alleen de klimaatdoelen, maar creëren we ook nieuwe economische kansen. De gemeente ondersteunt

bedrijven bij maatregelen, zoals energiebesparing en energieopwekking. Het bedrijventerrein ZKD (Zichtenburg, Kerketuinen en Dekkershoek) wordt een hub van groene bedrijven.

- **Elektriciteit moet stromen.** We investeren in meer slimme laadpalen in de straten waardoor accu's van elektrische auto's reservevermogen van het elektriciteitsnet worden.

De duurzame kracht van inwoners

Klimaatverandering raakt ons allen. Wij willen de keuze voor een schone manier van wonen, leven, recreëren en reizen voor iedereen zo makkelijk mogelijk maken. D66 wil de volgende stap zetten met een gemeente die dicht bij bewoners informeert, adviseert en financiert.

- **Duurzaam informeren.** We versterken en behouden het 'Hou van je Huis' concept, waar bewoners eenvoudig en vrijblijvend kennis op kunnen doen over verduurzamen van hun huis, door in elk stadsdeel een 'Hou van je Huis'-punt te realiseren.
- **Jong geleerd is oud gedaan.** We investeren in lesprogramma's over duurzaamheid. De gemeente betreft kinderen en jongeren op een leerzame en ludieke manier bij de lokale klimaatplannen, bijvoorbeeld met wedstrijden voor de meest duurzame wijk- en stadsplannen.
- **Energie uit coöperaties.** D66 waardeert de energie van onderop. Lokale energiecoöperaties worden actief gestimuleerd en ondersteund, de afstemming met de gemeente wordt vereenvoudigd.
- **Bewust houtstoken.** De gezondheidseffecten van houtstook blijken nadeliger te zijn dan we tot nu toe dachten. D66 wil dat in Den Haag verstandig met hout wordt gestookt, daar worden bewoners ook regelmatig over geïnformeerd. De gemeente brengt het stookalert van het RIVM onder de aandacht van de bewoners.

Iedereen doet mee

De overstap van fossiele energiebronnen naar duurzame energie vraagt nieuwe keuzes van iedereen. Daarom vindt D66 dat ook iedereen erover mee moet kunnen praten en beslissen. Niet alleen degenen die de weg naar het stadhuis al kennen.

- **Duurzame verwarming voor iedereen.** Iedereen heeft recht op een duurzaam verwarmde woning met een betaalbare energierekening. Verhuurders en woningcorporaties investeren in een beter energielabel door bijvoorbeeld betere isolatie. Zo houden we de energierekening betaalbaar.
- **Inwoners praten mee.** We stellen een burgerforum in. Dit is een representatieve groep gelote stadsgenoten die worden uitgenodigd om mee te praten over het lokale klimaatbeleid. Op basis van informatie van wetenschappers en experts geven zij de gemeente bindend advies.
- **Inwoners actief betrekken.** Inwoners van Den Haag krijgen de ruimte om actief hun duurzame plannen te realiseren. Lokale energiecoöperaties koesteren en ondersteunen we.
- **Sterk in Europa.** De Europese Unie kiest voor ambitieus klimaatbeleid. Den Haag kan samen met andere gemeenten in Europa de kracht van samenwerking benutten. Daarom sluit Den Haag aan bij de Europese 'renovatiegolf' en knapt haar huizen op. Zo pakken we de kansen van Europese koopkracht om isolatie, elektrificatie en innovatie te versnellen.

Zuinig op ons groen

De kustlijn, de duinen, de bossen en de parken: het Haagse groen is mooi en uniek. Daar zijn we dus zuinig op. Het liefst breiden we de natuur in Den Haag waar mogelijk uit. We willen dat elke Haagse inwoner in de buurt van mooi groen woont, om te spelen, te recreëren en tot rust te komen.

- **Stille natuur.** Stilteplekken voor natuur en dier bewaken we. Dit geldt met name voor Meijendel, de Haagse Duinen en het strand. Hier wordt op gehandhaafd. Den Haag heeft elf kilometer strand, en dat is waardevol voor mens en dier. Strandtenten die direct aan de natuur grenzen, blijven in de winter dicht. Er komt geen verdere bebouwing aan de kust.
- **Wilde natuur.** 'Verwilderde' natuur in de parken en wijken, met wilde bloemen in de berm en begroeiing in en langs tramrails, beschermen wij. Er wordt niet gemaaid in het broedseizoen.
- **Meer natuur.** We behouden de huidige natuurgebieden, beschermen Natura 2000-gebieden en breiden natuur waar mogelijk uit. We streven naar 'natuurcorridors', zodat natuurgebieden beter worden verbonden, bijvoorbeeld bij de Scheveningse Bosjes en de Van Alkemadelaan. Dit verbetert de biodiversiteit en dierenpopulatie in de stad en regio.
- **Gezonde natuur.** De overvloed aan stikstof in de Haagse natuurgebieden gaan we actief tegen door schonere mobiliteit, om zo de natuurlijke diversiteit van flora en fauna te beschermen. We verbeteren de natuurlijke leefomgeving van vrijlevende dieren.
- **Natuur in de tuin.** We ondersteunen Haagse bewoners, organisaties en bedrijven in het vergroenen van hun omgeving, zoals via het initiatief 'Operatie Steenbreek'.
- **Natuur voorop.** Bij nieuwe bebouwing en uitbouw wordt een afweging gemaakt of dit in het kader van natuurbehoud wenselijk is. Voor bomen die toch moeten wijken, planten we zoveel mogelijk in de nabijheid een boom terug.

Den Haag klimaatbestendige stad

In Den Haag zetten we alles op alles om klimaatverandering tegen te gaan. Tegelijkertijd passen we ons aan aan het veranderende weer. Hittestress en de gevolgen van extreme neerslag gaan we tegen.

- **Een koele wijk.** De stad heeft elke zomer steeds meer behoefte aan koele plekken. Veel groen helpt daarbij. De Vogelwijk is bijvoorbeeld in de zomer zes graden koeler dan het centrum. We gaan hittestress in de stad tegen met meer groen en minder stenen. Vergroening van wijken met veel steen wordt een prioriteit. We stimuleren de aanleg van groen in de openbare ruimte en in voor-, achtertuinen, op het balkon en op daken. De helft van de daken is in 2030 voorzien van een groen dak. Ook wordt er onderzocht of verticale tuinen in versteende gebieden helpen te verkoelen en zal de aanleg hiervan bevorderd worden.
- **Een koel thuis.** Naast duurzaam verwarmd in de winter, is in de zomer een fijn koel huis van belang. Airco's slurpen energie. Daarom subsidieert de gemeente goede isolatie en bijvoorbeeld warmtepompen die niet alleen verwarmen maar ook koelen.
- **Regie op hittestress.** Hittestress in Den Haag pakken we aan. We stellen een hittestressregisseur aan met een duidelijke opdracht om het Haagse hoofd koel te houden.
- **Wateropslag.** We vangen extreme neerslag op met goede drainage, wateropslagplekken en grootschalige waterbuffers onder de grond, zodat we in tijden van droogte niet zonder zitten. Vergroening van de stad voorkomt dat het riool overloopt bij extreme neerslag.
- **Zuinig met drinkwater.** Door de bevolkingsgroei neemt de vraag naar drinkwater toe. Tegelijkertijd wordt de vraag naar waterverbruik steeds groter door de droge en hete zomers. D66 wil dat de gemeente de waarde van drinkwater onder de aandacht brengt en dat besparing wordt gestimuleerd. Bijvoorbeeld door regentonnen in de stad neer te zetten voor het besproeien van tuinen en perkjes.

Herstel van Haagse grachten

Parken en stadsgroen maken een stad aantrekkelijker. Grachten doen dat ook. We herstellen daarom de grachten in volle glorie. Dat brengt plezier, natuur en logistieke kansen.

- **Oude grachten open.** Na het succes van de opengebroken grachten bij de Veenkade en het project aan het Piet Heinplein ziet D66 kansen voor een vervolg. De Prinsegracht/Brouwersgracht, de Paviljoensgracht, de Veerkades en het Spui waren ooit belangrijke Haagse waterwegen. We willen herstel van hun oude glorie zodat er nog meer recreatie, vervoer en zelfs afvalverwerking op een prettige manier kan plaatsvinden op en om onze grachten.
- **Gracht en natuur.** Het herstel van de grachten betekent ook herstel van natuur. Het geeft plekken van rust voor ecosystemen. Daarnaast koelt een gracht de steeds warmer wordende stad. Daarom wil D66 dat er, naast het openen van historische grachten, ook elders in de stad meer ruimte voor water komt door het aanleggen van nieuwe waterpartijen.

Elk dier in Den Haag wordt goed behandeld

Dieren horen bij de stad Den Haag en verdienen onze zorg. We hebben een belangrijke taak in het beschermen van alle dieren die de stad rijk is. D66 wil dat de gemeente de komende jaren verdere stappen zet om het dierenwelzijn in Den Haag te garanderen en verbeteren.

- **Wethouder voor dierenwelzijn.** Dierenwelzijn verdient continue aandacht van de gemeente. Daarom behouden we de wethouder dierenwelzijn.
- **Honden vriendelijk houden.** Bij de aanschaf van vechthonden wordt een hondvaardigheidsbewijs verplicht gesteld. Om de (vecht)honden goed op te vangen realiseren we meer opvanglocaties. Hondenpoep wordt door hondeneigenaren opgeruimd. Daar wordt streng op gehandhaafd. We behouden de hondenbelasting.
- **Hulp voor dieren.** Dierenhulporganisaties doen belangrijk werk voor het welzijn van dieren in onze stad. Daarom ondersteunen wij de in Den Haag actieve organisaties met voldoende subsidie.

Afval is een grondstof

Afval is een belangrijke bron van steeds schaarser wordende grondstoffen. Door ons afval goed te scheiden en beter na te scheiden. Iedere Hagenaar heeft recht op een schone straat zonder rondslingerend afval.

- **Van afval naar grondstof.** We streven naar een circulair Den Haag. Het scheiden van afval gaan we nog makkelijker maken met meer papier-, plastic-, textiel- en glasbakken. Ook kringloopwinkels zijn een ontmoetingsplek en een belangrijk onderdeel van een circulair Den Haag. Deze koesteren en ondersteunen we.
- **Dynamisch inzamelen.** Afval van inwoners wordt tijdig opgehaald en gerecycled. Sensoren op afvalcontainers worden de standaard; de container wordt geleegd wanneer deze vol is. Zo voorkomen we bijplaatsingen. Ondergrondse afvalcontainers (ORAC 's) worden de standaard in alle stadsdelen.
- **Strijd tegen zwerfafval.** Zwerfafval zorgt voor overlast en ongedierte. We voorkomen zwerfafval door dynamisch inzamelen, de inzet van 'afvalteams' en hoge boetes op het laten slingeren van afval.

Het stadsdeel Centrum is één van de meest versteende stadsdelen van Den Haag. Een gebied waar hitte en wateroverlast moeilijk opgevangen kunnen worden. In de Schilderswijk is het in de zomer een stuk heter dan in de wijken aan zee. D66 wil een impuls geven aan de leefbaarheid van de wijken in het centrum, door veel meer groen te realiseren en door de grachten te heropenen, wat ook tot verkoeling leidt.

Wonen

Ruimte voor een thuisgevoel

Thuis begint met een dak boven je hoofd. Maar op de huidige woningmarkt hebben vooral starters, studenten en evenverdieners te weinig kansen. D66 wil de beperkte ruimte en het beperkte aanbod in de stad slimmer en eerlijker verdelen, de doorstroming vergroten en daarbij ook versterken wat een wijk zo fijn maakt om in te wonen, zoals nuttig groen, een gezellige buurtkern en gezonde speelruimte.

Een toereikend woningaanbod

Terwijl het inwoneraantal van Den Haag verder groeit, hebben veel mensen nu al moeite om in hun stad een betaalbaar huis te vinden. Dat vraagt om een gemeente die flinke maatregelen neemt om voor voldoende en divers woningaanbod te zorgen en tegelijkertijd een moderne visie heeft op grenzen aan de groei. Dat kan niet zonder regionaal af te spreken hoe schaarse ruimte wordt verdeeld en gebruikt.

- **Tijd voor een Haags woonpact in regionale samenwerking.** We willen bijdragen aan de landelijke ambitie van één miljoen nieuwe woningen in de komende tien jaar. Den Haag moet bouwen. Diversiteit van het woningaanbod, wijkvoorzieningen en duurzaamheid zijn hier onderdeel van. Leefbaarheid staat voorop. We maken een goed stedenbouwkundig plan en een woonpact met duidelijke afspraken met de regio en de provincie. We spreken het Rijk en de provincie aan om regionaal te bouwen en te renoveren.
- **Optimaal benutten van de ruimte.** De gemeente moet de beschikbare ruimte voor woningen zo optimaal mogelijk benutten en verdichten waar dat kan. We onderzoeken of er meer woningen gecreëerd kunnen worden door woonlagen toe te voegen aan bestaande bebouwing en of leegstaande panden omgevormd kunnen worden voor (tijdelijke) huisvesting. Het bouwen van appartementencomplexen van minder dan vier woonlagen wordt niet langer mogelijk. We concentreren hoogbouw in het Central Innovation District (CID is het gebied tussen de stations HS, CS en Laan van NOI), Binckhorst en Zuidwest, met aandacht voor diversiteit, duurzaamheid en voldoende voorzieningen. Een mooi voorbeeld is Linck in de Binckhorst. Er is alle reden voor een gedurfde ontwikkeling van het stationsgebied, inclusief de mogelijkheden van ondergrondse sporen en overkapping.
- **Bouw betaalbare huur- en koopwoningen.** Momenteel is er een schreeuwende behoefte aan betaalbare, compacte woningen voor starters en mensen met een laag- en middeninkomen. Deze woningen moeten aantrekkelijk zijn voor zowel kleine gezinnen als alleenstaanden en senioren. Het beleid om leerkrachten, politieagenten en zorgpersoneel voorrang te verlenen moet onverkort worden voortgezet. We maximeren het aandeel dure huur- en koopwoningen in toekomstige bouwprojecten. We handhaven de eis van minimaal 30% sociale huur bij nieuwbouwprojecten. We streven naar een meer evenwichtige spreiding over de stad.
- **Grenzen aan de groei.** Meer bouwen zet de schaarse openbare ruimte onder druk. Daarom bewaken we de balans tussen de openbare ruimte, de natuur en het woonaanbod. Bovendien mag de bijzondere natuur die Den Haag zo aantrekkelijk maakt, niet wijken voor bouw. In dit licht willen we het splitsen van woningen onderzoeken, met heldere voorwaarden als het gaat om leefbaarheid en parkeerdruk, wanneer een wijk het aan kan.
- **Beter aanbod voor studenten.** Studenten verrijken onze stad. Hun onderwijs valt of staat met voldoende huisvesting. Momenteel is er een flink tekort, en zijn de bouwplannen onvoldoende om in de nabije toekomst aan de vraag te voldoen. We stellen deze ambitie daarom naar boven bij. De Binckhorst en Zuidwest bieden ruimte voor het realiseren van goede en betaalbare studio's en mogelijkheden om samen een woning te betrekken. We vinden het van groot belang om met de opleidingen en DUWO de mogelijkheden voor bouw, verhuur en realisatie te onderzoeken.
- **Duurzaam gebouwde woningen.** D66 streeft naar klimaatneutraal en natuurinclusief bouwen. De nieuwe woningen in Den Haag worden energieneutraal en waterbesparend gebouwd met circulaire en duurzame bouwmaterialen zoals

hout. Woningbouwcorporaties, bouwers en verhuurders worden gehouden aan de duurzaamheidsdoelen en investeren in een comfortabele en duurzame woning voor huurders.

- **Stadsstedenbouwer of stadsbouwmeester aanstellen.** Den Haag heeft een complexe bouwopgave. Om een integrale visie en de kwaliteit van woningbouw, bereikbaarheid, duurzaamheid, voorzieningen, et cetera te waarborgen moet een stadsstedenbouwer of stadsbouwmeester worden aangesteld.

Laat mensen doorstromen

Een gezonde woningmarkt vraagt niet alleen om voldoende aanbod, maar ook om een efficiënt gebruik van de woningvoorraad. Daarvoor is doorstroom nodig, bijvoorbeeld in de eigen wijk. Denk aan senioren die hun ruime woning verlaten, gezinnen die groter willen wonen en een starterswoning die vervolgens vrijkomt. Maar ook de doorstroom van een sociale naar een vrije huurwoning.

- **Financiële prikkels.** Mensen die te ruim wonen, worden verleid om naar een kleinere woning te verhuizen. Van de bestaande doorstroompremie wordt nog te weinig gebruik gemaakt. We willen niet alleen dat de gemeente deze premie beter onder de aandacht brengt, maar ook dat er betere afspraken met wooncorporaties worden gemaakt om de doorstroom te bevorderen. Tevens komt er een tijdelijke huurkorting wanneer iemand een ruime huurwoning in het sociale of middensegment inruilt voor een kleinere huurwoning.
- **Starters op de woningmarkt helpen.** Een woonfonds voor jongeren om een hypotheek af te sluiten wordt ingezet in een revolverende vorm, dat wil zeggen dat voor een langere termijn leningen voor starters op de woningmarkt beschikbaar zijn. We monitoren de effecten van deze regeling op de marktprijzen. Om starters aan een huis te helpen, worden een webpagina en contactpunt ingericht waar starters hulp kunnen krijgen om de steunmaatregelen die de gemeente Den Haag hen biedt te vinden.
- **Inzet van doorstroommakelaars.** De stad zet sinds enkele jaren doorstroommakelaars in. Zij helpen inwoners bij het zoeken naar een ander huis en coördineren maatregelen die doorstroom bevorderen. We vinden dit ook voor de komende jaren een belangrijk instrument. Flankerend beleid is wel nodig voor hun werk. De inzet van verhuiscoaches en meer samenwerking met Welzijn is van belang om doorstroommakelaars goed in positie te brengen.
- **Verscheidenheid in aanbod.** Doorstroming kan alleen plaatsvinden bij een goede mix van sociale en vrije huur en koop, met meerdere prijsniveaus. De gemeente moet niet alleen durven combineren, maar moet ook steeds opnieuw in kaart brengen welke doelgroepen welk type woningen zoeken, en die kennis actiever inzetten voor het bevorderen van de doorstroming.

Iedereen een thuisgevoel

Om ervoor te zorgen dat iedereen zich in onze stad kan thuisvoelen, is een eerlijke en rechtvaardige woningmarkt nodig. Het is hoog tijd dat misstanden zoals illegale verhuur, achterstallig onderhoud, overbewoning en onredelijk hoge huren worden aangepakt.

- **Rem op particulier beleggen.** Het relatief grote aantal vastgoedinvesteerdere op de Haagse woningmarkt draagt bij aan hoge huurprijzen, verkamering, en minder kansen voor starters. Het vormt bovendien een risico voor de leefbaarheid. Een zelfbewoningsplicht is daarom voor sommige plekken in de stad een noodzakelijke maatregel, zoals in Laak en Escamp.
- **Eerlijke verhuur.** Buitensporige huurprijzen in de vrije huursector bestrijden we ook door meer transparantie te eisen bij de prijsbepaling van zowel de huur als de servicekosten. We onderzoeken de mogelijkheid voor een tijdelijke begrenzing van huurverhoging in gebieden waar de huurprijzen excessief stijgen. Ook kijken we of de huisvestingsvergunning uitgebreid kan worden zodat mensen met middeninkomens een eerlijke kans op een woning hebben.

- **Bestrijden van discriminatie op de woningmarkt.** Het is onacceptabel dat verhuurders en makelaars discrimineren op basis van kenmerken zoals afkomst of seksuele geaardheid. We willen dat dat keihard wordt aangepakt, bijvoorbeeld door verhuur te koppelen aan een vergunning en de inzet van mystery callers.
- **Veilig wonen.** Het is onaanvaardbaar dat er mensen zijn die zich in hun eigen huis onveilig voelen door pesterijen en intimidatie door hun buren. Op dit moment kan er vaak alleen mediation aangeboden worden, maar dit wil D66 veranderen. Onder duidelijke voorwaarden zullen er dan verschillende opties mogelijk zijn. We onderzoeken welke instrumenten - naast mediation - gebruikt kunnen worden.
- **Veilige huisvesting van arbeidsmigranten.** We hebben aandacht voor de vaak slechte woonomstandigheden van arbeidsmigranten die in onze stad wonen en in de regio werken. Arbeidsmigranten verdienen een fatsoenlijk thuis. De gemeente maakt hierover sluitende afspraken met de provincie, regiogemeenten en bedrijven.
- **Niemand slaapt in Den Haag op straat.** Om kwetsbare inwoners houvast en perspectief te bieden, willen we dat er voortdurend zo'n 500 tijdelijke woningen voor hen beschikbaar zijn. Het aanwijzen van locaties voor zorgdoelgroepen in tijden van schaarste vraagt om creativiteit, zoals tiny houses en samenwerking met de regio. De noodzaak van verdichting vraagt een eerlijke verdeling over de stad, zodat vooral kwetsbare groepen op de woningmarkt niet alleen aangewezen zijn op vrijkomende ruimte in de grote nieuwbouwlocaties.

Groene en sociale wijken

Hagenaars geven hun woonstad gemiddeld een 7,1, maar de verschillen tussen wijken zijn groot. D66 koestert de authentieke eigenheid van de Haagse stadswijken, maar wil de ongelijkheid in leefbaarheid tussen wijken verminderen. Belangrijk is daarbij dat we zorgvuldiger met het groen omgaan en circulair bouwen om de natuur te beschermen.

- **Groen als basis voor stedelijke ontwikkeling.** Samen met bewoners en ecologen bekijken we hoe de groene buitenruimte in de wijken optimaal vorm wordt gegeven. Bijvoorbeeld met buurttuinen, groene schoolpleinen en stadslandbouw. Een voorbeeld waar dit speelt is bij de Zichten, Gaarden en Dreven.
- **Koester het groen.** Groen in de buurt heeft vele voordelen. Het draagt bijvoorbeeld bij aan klimaatadaptatie, sociale cohesie, veiligheid en een gezonde ontwikkeling van kinderen. In Den Haag hoort iedereen daarom gelijke toegang tot groene buitenruimtes te hebben. Dat is helaas nu niet overal het geval. We willen dat de gemeente dit in kaart brengt en een plan maakt om de buitenruimte in zo'n geval te vergroenen.
- **Groen heeft meer waarde dan alleen 'groen zijn'.** Het voegt ook sociale ontmoetingsplekken toe voor de bewoners. Groen krijgt in alle wijken aandacht in aansluiting bij de behoeftes van de bewoners.
- **Voorkom een eenzijdige woonomgeving, bewaak eigenheid.** Elke wijk heeft een variatie van gevels, typen woningen, winkels, ornamenten en straatmeubilair nodig waar men trots op kan zijn. We stimuleren innovatieve woonvormen en particuliere wooninitiatieven. Projectontwikkelaars gaan niet alleen voor de hoogste prijs of dat ene concept, maar voegen iets toe aan een wijk. Zo voorkomen we eilandjes binnen wijken en een concentratie van kwetsbare groepen. We streven naar een evenwichtige mix van doelgroepen, voor een goede balans in alle Haagse wijken.
- **Zuinig op monumenten en beschermd stadsgezicht.** Afgelopen jaren is er een ruimhartig beleid gevoerd ten aanzien van bouw- en verbouwingsplannen, waardoor unieke stadsgezichten en typerende gevels verdwijnen. We willen dat de gemeente dit voorkomt. Bijvoorbeeld door bestemmingsplannen aan te passen en ervoor te zorgen dat deze niet zomaar omzeild kunnen worden. Bovendien moeten er duidelijke en heldere richtlijnen komen voor dakopbouwen en uitbouwen. Huiseigenaren met bouwplannen worden verplicht omwonenden tijdig te informeren.
- **Breid buurtbudgetten uit.** Om het eigen karakter van wijken te bewaren en ontmoetingen te stimuleren hebben bewoners(organisaties) meer armslag en vrije bestedingsruimte nodig. We verhogen de bestedingsruimte en stellen jaarlijks vijf Haagse wijken in staat €100.000,- te besteden aan initiatieven die gericht zijn op ontmoeting, het vieren van trots en uitdragen van eigenheid.

- **Een laatste rustplek in Den Haag.** In Den Haag is voor alle Hagenaars van wieg tot graf een plek. Iedereen heeft het recht om ook begraven te worden in eigen stad. De gemeente ondersteunt het vinden van geschikte grond voor een islamitische begraafplaats, samen met de buurgemeenten. We faciliteren een eventueel particulier initiatief voor een uitstrooiplek voor Hindoes.

Stadsdelen in ontwikkeling: Binckhorst, Zuidwest en Laakhavens.

We gaan op grote schaal woningen bouwen in de stadsdelen in ontwikkeling. De inzet van bewoners en ondernemers in deze gebieden is enorm, en is nog maar voor de helft benut. Deze gebieden kunnen ongekende broedplaatsen zijn, waar wonen, leren en werken in elkaar grijpen. Scholen, woningcorporaties, en ondernemers vinden hier letterlijk en figuurlijk nieuwe grond om aan de slag te gaan. De gemeente kan hier als makelaar, aanjager en drempelverlager het verschil maken. Initiatiefnemers roepen terecht om vertrouwen en ruimte voor innovatie: dus geen ellenlange procedures en uitvoeringskracht voorop. Zonder de kwaliteit van de leefomgeving uit het oog te verliezen en de impact van aansprekende innovaties te bewaken. Zo voorkomen we eenzijdigheid en een te hoge druk op de voorzieningen van omliggende wijken.

Onderwijs

Goed onderwijs als recht van elke Hagenaar

Goed onderwijs daagt uit en biedt kansen tot ontplooiing. Dat is altijd maatwerk, want geen enkel kind is hetzelfde. Scholen bieden een veilig thuis voor alle kinderen. Gelijke kansen bieden in het onderwijs vraagt om lef om ongelijk te investeren. Zodat je postcode of je achtergrond geen belemmerende rol speelt in schooladviezen en verdere schoolloopbaan.

Voorkomen is beter dan genezen

Kansenongelijkheid in het onderwijs is een probleem met verschillende oorzaken. D66 wil deze oorzaken aanpakken.

- **Gratis kinderopvang.** Ongelijkheid ontstaat vaak al op jonge leeftijd, terwijl kinderopvang de gelijkheid tussen kinderen vergroot en emanciperend werkt voor de ouders. D66 zet zich in voor kinderopvang dat voor iedereen (financieel) toegankelijk is. Alle 0-4 jarige kinderen in Den Haag hebben recht op gratis kinderopvang, zo wordt vroegtijdig in taalontwikkeling geïnvesteerd en krijgen werkende ouders eerlijke kansen.
- **Achterstanden eerder signaleren.** Kinderen met een leerachterstand horen zo snel mogelijk extra ondersteuning en begeleiding te krijgen. Daarom is een snelle signalering van een (taal)achterstand cruciaal. Dat kan grote leerachterstanden voorkomen.
- **Dicht de kloof met gelijke kansen.** Er bestaat een te grote kloof tussen het gemeentebestuur en de onderwijspraktijk. Daarom komt er een Haagse gelijke kansen alliantie om het gesprek tussen beleid en praktijk te starten.
- **Een Rijke Schooldag voor ieder kind.** Elk kind heeft een eigen talent. Talent heeft aanmoediging, ondersteuning en ruimte nodig. Daarom wil D66 voor elk kind een 'Rijke Schooldag' introduceren.
- **Een Rijke introductiedag.** Scholen en samenwerkingspartners in de sport- en cultuursector bieden jaarlijks een Rijke introductiedag aan, waarbij kinderen kennismaken met sport, cultuur, natuur, techniek-wetenschapsonderwijs en huiswerkbegeleiding. We helpen scholen bij de aanvraag van (Europese) subsidiemogelijkheden voor schoolfruit en groenten.
- **Brede buurtschool.** Brede buurtscholen hebben een spilfunctie in de wijk en zorgen ervoor dat schoolgebouwen optimaal worden gebruikt, ook na lestijd. Dit vereist een sterke samenwerking tussen onderwijs, opvang en lokale verenigingen en welzijnsorganisaties. De ondersteuning vanuit de gemeente wordt versterkt.
- **Huiswerkbegeleiding en buitenschoolse activiteiten.** Met (lokale) subsidies zetten we bibliotheken en lokale initiatieven in om wekelijks toegankelijke huiswerkbegeleiding voor ieder kind te verzorgen. Ook subsidiëren we weekend-, lente-, zomer-, herfst- en winterscholen.
- **Inspiratieve schoolgebouwen.** Een goed en inspirerend schoolgebouw is de basis voor goed onderwijs. Onderwijshuisvesting is een prioriteit voor het gemeentelijk onderwijsbeleid.

Gelijke kansen vragen een ongelijke behandeling

Op onze scholen krijgen alle leerlingen gelijke kansen. Dat betekent soms ongelijk durven investeren in gezinnen, scholen en buurten waar de verschillen groot zijn.

- **Bijzondere aandacht.** Scholen met veel leerlingen met ontwikkel- en leerachterstanden vragen bijzondere aandacht. Deze scholen geven we extra middelen om deze leerlingen extra begeleiding te kunnen bieden.
- **Solidariteit voor elk kind.** De portemonnee van de ouders mag nooit een rol spelen bij de ontwikkelkansen van een kind. Daarom bieden we via de scholen of solidariteitsfondsen tablets of laptops aan voor elk kind vanaf groep drie.
- **Hoger onderwijs in kwetsbare wijken.** We stimuleren de aanwezigheid van instellingen voor hoger onderwijs in kwetsbare wijken. Hierdoor verlagen we de drempel tot instroom in de universiteit of het hbo.

- **LHBTIQ+-acceptatie.** Tijdens hun schooltijd maken kinderen een belangrijke ontwikkelingsfase door. Het is cruciaal dat de school daarbij een veilige omgeving is. Middelbare scholen worden aangemoedigd om een GSA (Gender and Sexuality Alliance) op te zetten. Ook spreken we basis- en middelbare scholen aan op hun wettelijke plicht om LHBTIQ+-acceptatie te bevorderen. Mbo's, hbo's en universiteiten worden gevraagd LHBTIQ+-beleid te ontwikkelen.
- **Gezonde seksuele vorming.** Op Haagse scholen wordt seksuele voorlichting van kwaliteit gegeven waarbij het aangeven van grenzen, diversiteit en plezier centraal staan. De gemeente stimuleert de GGD en jeugdhulp om aandacht te besteden aan seksuele vorming.

Scholen als voorbeeld in gezondheid en duurzaamheid

Jong geleerd is oud gedaan. Daarom zijn Haagse scholen gezonde en duurzame scholen. Daar investeren we in.

- **Groene schoolpleinen.** We investeren in Groene en Blauwe schoolpleinen, speelplaatsen en moestuinen die worden opengesteld voor de hele wijk. Hierbij betrekken we ook de ouders.
- **Afval scheiden op school.** Scholen hoeven niet extra te betalen om afval te scheiden, mits ze dit koppelen aan educatieve doelen. De gemeente ondersteunt scholen bij het opzetten van projecten om circulair denken en handelen onder leerlingen te ontwikkelen.
- **Gezonde frisse lucht in de klas.** Een gebrek aan frisse lucht in het klaslokaal heeft invloed op leerprestaties, concentratie, welbevinden en gedrag van kinderen en leraar. Daarom faciliteren we energieneutrale en frisse schoolgebouwen.

Gelijke doorstroomkansen voor leerlingen en studenten

Ongelijkheid in kansen van leerlingen en studenten om door te stromen naar de middelbare school of vervolgopleiding die bij ze past, is onacceptabel. Ook willen we voorkomen dat er segregatie optreedt tussen de verschillende leerniveaus. Door het bieden van maatwerk en een 'zachte overstap' halen we alle potentie uit kinderen.

- **Goede doorstroming.** Scholen worden actief benaderd om de warme overdracht van de leerlingen tussen scholen te verbeteren en deel te nemen aan doorstroomprogramma's. Onder- en overadvisering van kinderen is onacceptabel, de gemeente ziet er op toe dat scholen hier maatregelen tegen nemen.
- **Brede middelbare scholen.** We geven kinderen maximale kansen om zich te ontplooiën. Daarom stimuleren we opstromen (een niveau omhoog) of stapelen binnen het voortgezet onderwijs, het aanbod van brede brugklassen en brede middelbare scholen.
- **Van vmbo naar mbo.** We willen een zachte overstap en passende leerroute voor alle Haagse studenten. Sommige jongeren vinden de overstap van kleinschalig vmbo-onderwijs naar de grotere mbo-instellingen lastig en lopen daardoor het risico om buiten de boot te vallen. Deze groep willen wij de mogelijkheid bieden om een niveau 1- of -2-mbo-diploma te behalen in de vertrouwde vmbo-omgeving. De gemeente moet bestaande initiatieven hiertoe ondersteunen en uitbreiding hiervan faciliteren.

Van passend onderwijs naar passend onderwijzen

Passend onderwijs blijkt in de praktijk lang niet altijd even passend. Kinderen en ouders lopen vaak vast. D66 wil inclusief onderwijs, waarin goed gekeken wordt naar individuele behoeften. Zodat iedereen mee kan doen.

- **Inclusieve scholen.** We stimuleren inclusieve scholen in Den Haag en geven scholen met integratieklassen een voorbeeldfunctie. In deze klassen gaan kinderen met en zonder handicap of chronische ziekte samen naar school. Alle schoolgebouwen zijn toegankelijk voor alle leerlingen, conform het VN-gehandicaptenverdrag.

- **In actie tegen thuiszitten.** Elke thuiszitter in Den Haag is er één te veel. Daarom zetten we actief in op beleid om ieder kind onderwijs te bieden, bijvoorbeeld door voor alle Haagse kinderen en jongeren tot 27 jaar passend onderwijs beschikbaar te stellen. Ook worden nieuwe docenten gecoacht in het verminderen van uitstroom van leerlingen uit het onderwijs. Bij voorkeur gebeurt dit door ervaringsdeskundigen.
- **Zorgteam op school.** Alle scholen moeten een zorgteam en een visie op begeleiding en ondersteuning hebben. We stimuleren scholen om naast logopedisten en fysiotherapeuten ook orthopedagogen en psychologen een werkplek aan te bieden binnen een school. We versterken (en ontschotten) de samenwerking tussen onderwijs en jeugdzorg in het belang van het kind.

Den Haag als studenten- en kennisstad

Den Haag is de snelst groeiende studentenstad van Nederland en biedt studenten uit de hele wereld geweldige studie- en carrièremogelijkheden. De Haagse Campus van de Universiteit Leiden breidt de komende jaren bovendien nog fors uit. Ook het middelbaar en hoger beroepsonderwijs biedt jongeren in Den Haag veel kansen. Het aanbieden van vervolgonderwijs maakt de stad aantrekkelijker en bedrijviger en creëert 'kinderen van de stad'.

- **Voldoende voorzieningen.** Om een aantrekkelijke studentenstad te zijn, heeft Den Haag meer voorzieningen voor studenten nodig, zoals studieplekken, een veilig uitgaansleven, levendige verenigingen en een heldere informatievoorziening over studeren in Den Haag. Ook studentenhuisvesting is en blijft een groot aandachtspunt.
- **Studentendenktank.** We betrekken studenten bij maatschappelijke vraagstukken. We starten een divers samengestelde studentendenktank op die de gemeente Den Haag gaat adviseren over onderwerpen als onderwijs, arbeidsmarktbeleid (waaronder discriminatie), uitgaansbeleid en studentenhuisvesting. Ook behouden we het initiatief Student & Stad.
- **Eerlijk stage aanbod.** We maken een einde aan stagediscriminatie. Om iedere student een eerlijke kans te geven op werkervaring wil D66 dat de onderwijsinstellingen de mogelijkheid krijgen om studenten aan te dragen voor stageplaatsen.
- **Gelijke behandeling.** We bieden mbo'ers dezelfde voordelen en kortingen als universitaire studenten en hbo'ers, zoals cultuurkaarten en sportabonnementen. De gemeente Den Haag zal de studiefinanciering en DUO-leningen niet meer mee laten tellen in de voorwaarden om een Ooievaarspas aan te vragen. Dat betekent dat elke student (die aan de overige voorwaarden voldoet) een pas zou moeten krijgen.

Trots op onze leraren

Goed onderwijs valt of staat met goede, inspirerende leraren. Het is daarom van groot belang dat de gemeente proactief werkt aan een thuis in Den Haag voor leraren.

- **Gekwalificeerde leraren.** Nog niet alle leerkrachten en schoolleiders zijn gediplomeerd. De gemeente gaat actief aan de slag om dit te veranderen. Ook ondersteunen we het onderwijsveld met voldoende opgeleide onderwijsassistenten, leraarambtenaren en conciërges. Hierdoor kunnen onderwijsprofessionals zich optimaal met onderwijs bezighouden.
- **Lerarentekort aanpakken.** Voor zowel zij-instromers als de nieuwe generatie leerkrachten maken we het beroep zo aantrekkelijk mogelijk. Leraren hebben recht op goede coaching en begeleiding, ze betalen geen parkeerkosten bij de school, ze komen in aanmerking voor een e-bike, en ze krijgen de mogelijkheid om met voorrang in de stad te wonen.
- **Pabo in Den Haag.** We starten in samenwerking met de Haagse Hogeschool de eerste pabo-opleiding zonder toelatingseisen. Hierdoor werven we het potentieel om het lerarentekort tegen te gaan.

Den Haag als stad van levenslang leren

Leren stopt niet na het behalen van een diploma of het bereiken van een bepaalde leeftijd. De wereld en de samenleving zijn niet statisch. De vele nieuwe ontwikkelingen en mogelijkheden vragen een nieuwsgierige en lerende houding van iedereen. Daar richten we onze stad goed voor in.

- **Het begint met taal.** Een gemeenschappelijke taal is de basis voor een goede samenleving. De gemeente ondersteunt daarom het aanbod van taallessen in bibliotheken. Ook is er aandacht voor nieuwkomers die het hoogste taalniveau niet halen, zij krijgen extra ondersteuning.
- **Leven lang leren.** De gemeente intensificeert samen met onderwijsinstellingen, bibliotheken en het bedrijfsleven het Human Capital Akkoord Zuid-Holland en de Digitale Human Capital Agenda met de TU Delft. De mbo-, hbo- en universitaire instellingen in de stad zijn dé plekken voor om-, bij- en nascholing. Die zijn belangrijk voor het omscholen van mensen met 'verdwijnde' beroepen in de richting van een toekomstbestendige baan.
- **Lezen in de bieb.** Bibliotheken zijn belangrijk voor de algemene ontwikkeling van de mensen in Den Haag. D66 vindt dat er per 30.000 inwoners een wijkbibliotheek hoort te zijn. In Spoorwijk/Moerwijk zit nu tijdelijk een bibliotheek en in de Binckhorst en Benoordenhout missen we er nu een. We intensiveren de samenwerking tussen bibliotheken en scholen. Ook faciliteren we een Haagse leescoalitie en streven naar lees- en taalakkoorden in het onderwijs. We bestrijden laaggeletterdheid, laaggecijferdheid en een tekort aan digitale vaardigheden via een sterk aanbod aan cursussen op scholen en wijkbibliotheken.

Den Haag Zuidwest: de plek van de makers van morgen.

Nieuwsgierigheid en verwondering begint al op jonge leeftijd. Daarom is goed en inspirerend onderwijs zo ongelooflijk belangrijk. D66 heeft eerder gepleit voor een havo-vwo in Den Haag Zuidwest. En die school gaat er komen. Dat is een belangrijke stap voorwaarts voor dit stadsdeel. De volgende stap is een Technasium. D66 ziet het stadsdeel als broedplaats voor innovatie en ondernemerschap. Wetenschap, techniek en praktijk krijgen in Zuidwest vruchtbare grond om een verbond aan te gaan. Om kansen te creëren voor de nieuwsgierige jeugd, om startups aan te trekken en te behouden en zo de waarde en de aantrekkingskracht van het gebied te vergroten. We geven die ambitie vorm in een samenwerkingsverband met alle scholen van basisonderwijs tot het Technasium, Mondriaan, TU Delft en Universiteit Leiden.

Mobiliteit

De leefbare stad is duurzaam bereikbaar

Een leefbare, sociale en economisch krachtige stad is een bereikbare stad. Dat is zeker voor een dichtbevolkte, aan zee gelegen stad als Den Haag een uitdaging die vraagt om bewuste keuzes. D66 kiest voor een fijnmazig, frequent en comfortabel ov-netwerk en voor veel ruimte voor fietsers en voetgangers. D66 wil daarom na de succesvolle schaalsprong voor de fiets, de schaalsprong voor het openbaar vervoer realiseren. D66 bepleit een praktische inrichting van de stad en omarmt het concept van 'de 15 minuten stad'; dagelijkse voorzieningen (winkels, school, sport, spel, (thuis)werk, gezondheidszorg, groen, bibliotheek en haltes) zijn altijd binnen handbereik. Zo streven we minder bewegingen na en zorgen we voor slimme gebiedsontwikkeling.

Leefbaarheid en gezondheid boven de auto

Een gezonde woonomgeving en schone lucht zijn letterlijk van levensbelang, en geen luxe. D66 stelt de gezondheid en het welzijn van de inwoners centraal. Daarom werken we met veel ambitie aan een emissieloze stad.

- **Het gaat om mensen, niet om auto's.** D66 wil de beperkte ruimte in de stad eerlijker verdelen. We gaan niet meer parkeervergunningen uitgeven dan er parkeerplaatsen zijn. Bij nieuwbouw worden inpandige parkeerplaatsen verplicht.
- **De straat is van de bewoners.** Bewoners kunnen hun straat tijdelijk en seizoensgebonden met straatmeubilair inrichten. De gemeente zorgt bij herinrichting en nieuwbouw voor permanente 'leefzones'. In deze leefzones is veel ruimte voor fietsers en voetgangers en het groen maakt de publieke ruimte extra aantrekkelijk.
- **Deelvervoer centraal in de wijk.** Deelauto's en deelscooters worden steeds gewoner. En dat is een goede ontwikkeling. Het gaat immers om mobiliteit, en niet om auto- of scooterbezit. Op centrale plaatsen in de wijken komen bij ov-knooppunten duidelijk gemarkeerde plaatsen (hubs) voor bijvoorbeeld (elektrische) fiets, bakfiets, deelscooter en deelauto. Commerciële deelinitiatieven nemen zelf actie om overlast te voorkomen.
- **Uitstootvrij rijden wordt de norm.** Hagenaars krijgen subsidie om hun oude auto's, brommers en scooters te vervangen door een emissievrij alternatief. Daarom investeren we in de laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen. In 2025 zijn het Haagse openbaar vervoer, de taxi's, bezorgdiensten en het gemeentelijke wagenpark uitstootvrij.
- **Gezondheid voorop.** D66 wil de gezonde (milieu)zone uitbreiden. Vanaf 2025 wordt hierin geheel uitstootvrij bevoorraad, zoals afgesproken met de logistiek- en vervoersbranche in het klimaatakkoord. Vervuilende dieselauto's (met Euro5 en oudere motoren) zijn vanaf 2025 niet meer welkom in de gehele stad.
- **Schonere lucht.** De stad verandert in hoog tempo. Er wordt veel gebouwd, en dat stelt nieuwe eisen aan het verkeerscirculatieplan. Nu al rijdt veel te veel verkeer dwars door de stad, dat gezien het ontbreken van een ring, en de onmogelijkheid deze aan te leggen, logisch maar zeer onwenselijk is. We willen het verkeerssysteem van de stad op de schop gooien om onze bewoners schonere lucht en meer veiligheid te bieden. Door camera inzet kunnen hulpdiensten, onderhoudsbedrijven, bezorgdiensten en mindervaliden wel door blijven rijden.
- **Geen laadinfrastructuren.** Laadinfrastructuren voor fossiele brandstoffen passen vanwege het streven naar schone lucht en het aantrekken van extra verkeer, niet in een milieuzone. Daarom willen wij vanaf 2025 geen laadinfrastructuren voor fossiele brandstoffen in de milieuzone.

De schaarse ruimte goed besteed

Den Haag is de dichtstbevolkte stad van Nederland. De ruimte is schaars en dat betekent dat heldere prioriteiten moeten worden gesteld. D66 investeert in ruimte voor fietsers en wandelaars om snel en veilig op hun bestemming te komen, als gezond en duurzaam alternatief voor de auto. We willen daarmee het autogebruik voor korte ritten sterk verminderen. Dat maakt de stad bereikbaarder, veiliger en mooier.

- **Meer snelfietsroutes.** Fietsen is gezond, en een snelle vorm van vervoer. Voor de langere afstanden breiden we het netwerk van snelle, comfortabele en veilige fietsroutes uit. Zo stimuleren we mensen om vaker de fiets pakken, zowel op de langere als kortere afstanden.
- **Wijkgerichte aanpak.** Samen met de bewoners kijken we hoe we de wijk fietsvriendelijker in kunnen richten, door nieuwe ruimte te zoeken voor vrijliggende fietspaden en nieuwe fietsenstallingen op handige plaatsen te creëren, bijvoorbeeld in lege winkelpanden. Voor nieuwe en jonge fietsers organiseren we laagdrempelige fietslessen in de wijk.
- **Fietsparkeren.** In Scheveningen realiseren we een grote, bewaakte, ondergrondse fietsenberging in een van de bestaande parkeergarages. Ook bij Kijkduin, en bij drukke strandopgangen en andere drukke punten in de stad komen tijdens het strandseizoen bewaakte fietsenstallingen, om in de groeiende behoefte te voorzien. Bij nieuwbouw wordt een fietsenstalling verplicht.
- **De stoep is voor iedereen.** Winkels en scholen maken we nog beter bereikbaar voor de voetgangers, dus ook voor mensen met een rolstoel of rollator.
- **Zuinig op onze openbare ruimte.** We verhogen het tarief van de eerste en tweede vergunning voor bewonersparkeren en staan geen derde vergunning meer toe. Deelconcepten juichen we toe als efficiënt antwoord op de mobiliteitsvraag in een dichtbevolkte stad. We verhogen het tarief voor straatparkeren naar het gemiddelde niveau van de G4 steden. We beprijzen het gebruik van de openbare ruimte voor de auto door bewonersparkeren uit te breiden tot alle wijken van de stad. De extra parkeerinkomsten besteden we uitsluitend aan duurzame mobiliteitsprojecten.
- **Vergroten wandelgebied binnenstad.** We hebben een prachtige binnenstad, waarin we de wandelaar nog meer voorrang willen geven. We breiden het autovrije centrum uit naar de Prinsestraat, Paviljoensgracht en de Dunne Bierkade, waar mensen een terrasje kunnen pakken en kunnen winkelen in een gezellige omgeving. Daarnaast maken we de route van station Den Haag HS tot en met de Grote Marktstraat autoluw zodat deze nog aantrekkelijker wordt voor voetgangers.
- **Visie op bouwen op rail tunnels.** D66 wil een integrale visie op bouwen, wonen/recreëren boven spoortunnels, bijvoorbeeld het bouwen op de tracés van de lijn 9, 11 zones en spoorzones NS, met inachtneming van leefbaarheid en leefkwaliteit van de buurten in deze zones.

Een veilige en toegankelijke stad

Verkeersveiligheid is een zaak van ons allemaal. D66 streeft naar nul verkeersdoden in Den Haag. Veilige woonstraten waarin voetgangers en spelende kinderen geen gevaar lopen zijn geen luxe, maar een vanzelfsprekendheid.

- **Veilig halen en brengen.** D66 wil dat schoolstraten bij alle basisscholen worden afgesloten aan het begin en einde van de schooldag.
- **30 km per uur als norm.** Binnen de centrumring verlagen we de snelheid voor auto's tot 30 km per uur, ook op de hoofdroutes. Dat is veiliger voor iedereen. D66 wil proefdraaien met snelheidsbegrenzers (ISA) voor auto's, om zo op termijn effectief 30 km per uur te realiseren en hard rijden binnen de bebouwde kom terug te dringen.
- **Scholieren en ouderen doen mee.** Schoolgaande kinderen praten als dagelijkse gebruiker mee over het verbeteren van schoolfietsroutes. We ondersteunen het programma Doortrappen voor ouderen.
- **Kiezen bij beperkte ruimte.** Als een straat weinig ruimte biedt, kijken we in overleg met bewoners en ondernemers welke vervoersvormen voorrang krijgen. Na het succes in de Zoutmanstraat onderzoeken we of dit ook geschikt is voor andere straten zoals de Goudenregenstraat, Paul Krugerlaan en Edisonstraat. Fietsstraten met rood asfalt, waarbij de auto slechts in één richting welkom is, bieden ook een duidelijke en veilige verkeerssituatie. Brommers en scooters horen op de rijweg.
- **Vrachtverkeer.** We weren grote vrachtauto's binnen de centrumring. In Zichtenbrug en Forepark komen overslagpunten van grote vrachtauto's naar kleinere en schonere vormen van goederenvervoer.

- **Toegang ov zonder drempels.** We maken al het openbaar vervoer in heel Den Haag voor iedereen fysiek toegankelijk, zonder drempels. Dat geldt voor voertuigen, haltes, stations en de looproute ernaartoe. Dit is uiterlijk in 2025 klaar.
- **Duurzamer vervoer.** Met de inzet van *realtime* verkeersinformatie willen we het verkeer in de stad beter spreiden. We maken daarbij actief gebruik van digitale diensten zoals de dienst Improve Google Maps. Zo verminderen we piekdruk en uitstoot van fijnstof.

Uitstootvrij vervoer voor iedereen

Den Haag kent als historische tramstad een rijke geschiedenis van fijnmazig openbaar vervoer voor iedereen. Op weg naar een klimaatneutrale, uitstootvrije wereld is een grote rol voor het openbaar vervoer weggelegd. D66 verbetert de bereikbaarheid in de groeiende stad (met 50.000 extra inwoners tot 600.000 inwoners in 2030) door meer te investeren in openbaar vervoer en het faciliteren van autodeelconcepten. Niet het autobezit, maar de mobiliteitsoplossing staat centraal.

- **Sneller openbaar vervoer.** We verhogen de gemiddelde snelheid van het ov jaarlijks met 1 km per uur. Zo kom je sneller aan op je bestemming en kunnen we met hetzelfde geld meer doen. Het helpt ook om bewoners te verleiden het openbaar vervoer vaker te gebruiken. Nieuwe bewoners geven we een tijdelijk ov-abonnement om het uit te proberen.
- **Hogere frequentie en meer tramlijnen.** Op de meest gebruikte trajecten laten we meer trams rijden. De focus leggen we daarbij op Den Haag Zuidwest, de Binckhorst, en het Central Innovation District (CID).
- **Nieuwe verbinding Binckhorst-CS-Scheveningen.** We maken de Binckhorst en Scheveningen nog beter toegankelijk met het openbaar vervoer door het realiseren van de Koningscorridor: een nieuwe tramverbinding vanuit Zoetermeer via de Binckhorst, het CID, Den Haag Centraal via Madurodam naar Scheveningen Bad en Haven. Als eerste stap leggen we een vrijliggende snelbusbaan aan door de Binckhorst om de keuze van de toekomstige bewoners voor het openbaar vervoer makkelijker te maken. Om het verkeer naar Scheveningen op piekmomenten te ontlasten komt er uitbreiding van de Strandexpress.
- **Sneller reizen naar Zuidwest.** We maken ov-verbindingen met Loosduinen en Escamp sneller en steunen de verlenging van een tramlijn naar het Westland. Met de aanleg van deze zogeheten Zuidwestlandcorridor verbetert de reissnelheid van inwoners tussen Zoetermeer, Den Haag Centrum, Den Haag Zuidwest en het Westland. Deze tramlijnen maken we aantrekkelijker door meer prioriteit bij verkeerslichten en een gebruiksvriendelijker knooppunt Leyenburg. We onderzoeken het verlengen van de tramtunnel.
- **Nieuwe verbindingen.** Om ook de nieuwbouwwijken zoals Vroondaal en het voormalige Norfolkterrein beter bereikbaar te maken is onderzoek naar nieuwe ov-verbindingen nodig.
- **Busnet verbeteren.** We willen het busnet herzien en optimaliseren. Om de 'witte vlekken' op de kaart te ontsluiten willen we (in combinatie met Wmo en leerlingenvervoer) openbaar vervoer op afroep introduceren: kleinere voertuigen die bewoners uit wijken zoals Vroondaal, Vogelwijk en Benoordenhout op afroep naar een bestemming of overstaphalte brengen.
- **Mijden en spreiden.** Om de 'hyperspits' te voorkomen moedigt de gemeente het spreiden van reistijden voor onderwijs en werken aan. Dat gebeurt in nauwe samenspraak met de onderwijs-, werkgever- en openbaar vervoersorganisaties. De gemeente geeft daarbij als werkgever het goede voorbeeld.
- **In Centrum en Scheveningen alleen nog bewonersparkeren op straat.** In de toeristische hotspots Centrum en Scheveningen krijgen wat D66 betreft straks alleen bewoners nog parkeermogelijkheden in de woonstraten. Toeristen kunnen makkelijk en veilig parkeren in parkeergarages en buiten de stad. Ov-shuttles verbinden strand en stad met deze parkeerplaatsen. We betrekken de bewoners en ondernemers bij deze plannen.
- **Herbezinnen verbreding A4.** De plannen om de A4 te verbreden dateren uit een ander tijdperk en moeten worden herzien. Verbreding is ongewenst gezien de ligging tussen Vlietzoom en Ypenburg/Leidschenveen en de

stikstofproblematiek. Er moet gewerkt worden aan een nieuw scenario waarbij rekening wordt gehouden met veilige verbindingen voor langzaam verkeer en een snelheidsverlaging naar 100km/uur.

- **Per spoor Europa door.** We verbinden Den Haag per spoor aan internationale bestemmingen. Door naadloze overstappen op Thalys, Eurostar en ICE te realiseren is de Hagenaar snel in onder andere Parijs, Brussel, Londen en Berlijn. We blijven ons inzetten voor rechtstreekse intercity verbindingen met Düsseldorf en Aken.

Om de badplaats Scheveningen beter bereikbaar te maken breiden we de snelle Strandexpress uit op drukke dagen. Parkeren in de woonstraten is straks alleen nog mogelijk voor de bewoners en hun bezoek. Toeristen kunnen parkeren in de parkeergarages of aan de rand van de stad en reizen comfortabel met het openbaar vervoer naar het strand. De nieuwe railverbinding Zoetermeer-Binckhorst-CS-Scheveningen, die via Madurodam zowel Scheveningen Bad als Haven verbindt, maakt het strand beter bereikbaar zonder auto. Met een nieuwe ondergrondse fietsenberging in een parkeergarage lossen we de fietsparkeerdruk in onze populaire badplaats op. We onderzoeken alternatieven om het openbaar vervoer naar het voormalige Norfolkterrein te verbeteren. We betrekken bewoners en ondernemers bij al deze plannen.

Cultuur

Den Haag cultuurstad aan zee

Kunst en cultuur zijn onmisbaar voor een vitale samenleving en de mentale gezondheid van mensen. Zeker in een wereld die razendsnel verandert, en waarin oude zekerheden verdwijnen en grote nieuwe vraagstukken opdoemen. Bijvoorbeeld op gebied van klimaat, gezondheid, technologie, mobiliteit, migratie. Cultuur is de motor achter de creatieve ontwikkeling van onze kinderen, het aangename leefklimaat, het gevoel van veiligheid, en de economische bedrijvigheid in de stad. Met kunst geven we gestalte aan onze identiteit. Een kritische, reflecterende cultuursector is van levensbelang om mensen scherp te houden, uit bubbels te stappen, de wereld, zichzelf en naasten met een frisse blik te bezien. Kunst en cultuur helpen ons om de uitdagingen van deze tijd aan te gaan. Creatieve geesten dagen ons uit en inspireren ons om nieuwe perspectieven te ontdekken. D66 gunt iedereen een laagdrempelige toegang om thuis te zijn in kunst en cultuur, als bezoeker of als beoefenaar. In Den Haag hebben we hiervoor een goede basis dankzij cultuureducatie voor iedere jongere en het concept van cultuurankers in de stadsdelen. Daarnaast hebben we in Den Haag instellingen op nationaal en internationaal niveau die de stad zo aantrekkelijk maken om in te wonen, maar ook om te bezoeken.

Verhogen kunst- & cultuurbudget

Den Haag heeft een grote rijkdom aan kunst en cultuur. We zijn de thuisstad van bekende gezelschappen, internationale topopleidingen, beroemde musea, cultuurankers, festivals en een grote groep makers en artiesten. Tegelijkertijd laten we in Den Haag kansen liggen vanwege een niet-passend cultuurbudget. Zo kunnen we kunstenaars nog steeds niet eerlijk betalen volgens de normen van de Fair Practice Code en lopen kleine- en middelgrote instellingen aan tegen het gebrek aan doorgroeimogelijkheden. Het is de hoogste tijd dat we een volwaardig budget reserveren voor de volwaardige kunstsector van onze stad.

- **Verhogen budget.** We brengen het kunst- en cultuurbudget van Den Haag tot het niveau van de andere G4 steden. Dit betekent een structurele verhoging van 20 miljoen euro per jaar. Deze verhoging is ten eerste bedoeld voor eerlijke beloning volgens de Fair Practice Code.
- **Investeren in cultuurpanden.** In de komende raadsperiode investeren we daarnaast 2 miljoen euro per jaar in gemeentelijke cultuurpanden. De panden van het Paard en Theater aan het Spui/Filmhuis verdienen bijvoorbeeld een renovatie, zodat deze instellingen de exploitatiemogelijkheden hebben die bij deze tijd passen.
- **Een flexibeler subsidiesysteem.** In de praktijk blijkt dat de huidige vierjaarlijkse werkwijze van het Kunstenplan te tijdrovend en te bureaucratisch is. We introduceren een flexibele toekenning van subsidies, met doorlopende monitoring, in nauwe samenspraak met de cultuursector. Daarmee kunnen makers en instellingen ook sneller reageren op actuele ontwikkelingen in de samenleving. Op basis van vertrouwen, prestaties uit het verleden en een toekomstplan krijgen instellingen de ruimte hun ambities waar te maken. Alles moet erop gericht zijn dat subsidies bijdragen aan een daadwerkelijke verbetering van het klimaat voor cultuurmakers, zowel voor bestaande instellingen als nieuwkomers. In het verbeterde subsidiesysteem is daarom ook oog voor doorontwikkeling en vernieuwing van kleine- en middelgrote instellingen.
- **Cultuurvoucher voor elke 18-jarige.** De gemeente biedt, in samenwerking met culturele instellingen die door de gemeente worden gefinancierd, elke 18-jarige een voucher van €150,- aan om individueel kennis te maken met het diverse cultuuraanbod van Den Haag.

Investeren in culturele instellingen en makers

D66 investeert in bestaande instellingen waar we lokaal en (inter)nationaal trots op zijn. Makers zijn onze kunstenaars, dansers, filmmakers, schrijvers, choreografen, theatermakers en creatieven. Zij zorgen voor vernieuwing, verjonging en innovatie in de sector en zijn onmisbaar voor een bloeiende cultuursector.

- **Een goed makersklimaat.** We stimuleren jonge makers door middel van het voortzetten van de Makersregeling, waarbij makers actief worden ondersteund in hun artistieke en professionele ontwikkeling, in samenwerking met een culturele organisatie als mentor.
- **Sociaal veilige cultuursector.** Sociale veiligheid is de sleutel voor een inclusief en divers cultuurlandschap. Iedereen voelt zich aangesproken en veilig om mee te doen, als maker of als bezoeker, zowel online als in de fysieke wereld en ongeacht gender, seksuele voorkeur of afkomst. De Haagse kunst- en cultuursector en ontwikkelt een gezamenlijke visie om sociale veiligheid te waarborgen. Instellingen die vanuit de gemeente gefinancierd worden, nemen hierbij het voortouw.
- **Een succesvol Amare.** Aan het Spui in onze stad staat een van de grootste kunst- en cultuurhuizen van heel Europa. Daar zijn we trots op. We maken een succes van het nieuwe cultuurpaleis aan het Spui, Amare, door samenwerking te bevorderen tussen de huidige bewoners - Residentie Orkest, Nederlands Danstheater, Koninklijk Conservatorium, Amare zelf en alle andere culturele instellingen van Den Haag.
- **Een sterk cultureel hart.** We gaan door met het ontwikkelen van het Museumkwartier. Deze bevindt zich rondom het Lange Voorhout, de Hofvijver, het Binnenhof en het Spui, met vele musea, theaters en historische bezienswaardigheden. We stimuleren de samenhang en samenwerking tussen de culturele instellingen door actieve uitwisseling, het gebruik maken van de openbare ruimte, combinaties in aanbod, het openstellen van ruimtes aan elkaar en het gebruik door andere (amateur)instellingen.
- **Verhuizing van het Escher Museum.** Het Escher Museum verhuist naar de voormalige Amerikaanse ambassade. Escher is een grote internationale publiekstrekker en het huidige museum is te klein voor de collectie en de groeiende bezoekersaantallen. Het bijzondere gebouw van Marcel Breuer is met zijn spannende vormgeving de perfecte plaats voor Escher.
- **Kunst en cultuur als voorwaarde voor gebiedsontwikkeling.** Voorzieningen op het gebied van kunst, cultuur en de bibliotheek zijn onmisbaar bij elke (nieuwe) gebiedsontwikkeling, zoals Den Haag Zuidwest. Ook in de nieuwe wijk Binckhorst spelen kunst, cultuur en creatieve industrie een belangrijke rol bij de herontwikkeling.
- **Betrokken kunstenaars.** We betrekken kunstenaars bij het voorbereiden en uitwerken van beleid, zoals bij het ontwikkelen van nieuwe wijken (Binckhorst, CID, Zuidwest), ter inspiratie en verrijking voor oplossingen.

Jongerencultuur, broedplaatsen en amateurs

Voor D66 is het belangrijk dat iedereen kennismaakt met kunst en cultuur. Cultuur verboedert en kan een cruciale rol spelen bij het verbeteren van de kanselijkheid. Broedplaatsen zoals werkplaatsen en oefenruimtes zijn de noodzakelijke aanjagers om te verbinden en de professionele kunstenaars, amateurbeoefenaars en jongeren te betrekken bij de vormgeving en uitdagingen van de stad.

- **De stad als podium.** Inwoners ervaren wel eens drempels om kunst en cultuur te bezoeken, letterlijk of financieel. We willen drempels wegnemen, o.a. door kunst en cultuur naar de inwoners toe te brengen door middel van 'kunst in de openbare ruimte': de hele stad is ons museum of podium. We blijven daarom investeren in kunst in de openbare ruimte, zoals street art kunstwerken en gratis toegankelijke evenementen.
- **Broedplaatsen.** Culturele broedplaatsen dragen bij aan de versterking en vernieuwing van de cultuur- en kunstsector in Den Haag. Het zijn plekken voor experiment. We helpen deze initiatieven door laagdrempelige subsidieregelingen

(snelloket) en door betaalbare plekken in de stad te blijven faciliteren waar kunstenaars, creatieve makers en jongeren elkaar kunnen ontmoeten, inspireren, stimuleren, ondersteunen en samenwerken.

- **Meer combinatiefunctionarissen cultuur om amateurkunst te ondersteunen.** Adviseurs cultuurparticipatie bij CultuurSchakel helpen amateurkunstenaars, -verenigingen en -gezelschappen op weg als het gaat om subsidies, samenwerkingen en andere mogelijkheden. Per stadsdeel komt hiervoor een adviseur die nauw samenwerkt met de cultuurankers.
- **Stadskunstenaar.** De stad benoemt elk jaar een Haagse kunstenaar die vanuit haar of zijn praktijk de inwoners van de stad betreft en verbindt.
- **Straatkunst festival.** We erkennen het belang van street art en de waarde hiervan voor de stad. We staan open voor een passende vorm om dit voor een breder publiek zichtbaar te maken.

Evenementen als zuurstof voor de samenleving

Evenementen en uitgaansgelegenheden bieden plezier en cultuur en geven gelegenheid voor ontmoetingen. D66 wil vriendelijk beleid voor evenementen en uitgaansmogelijkheden.

- **Ruim baan voor evenementen in de wijk.** Evenementen in de wijk vergroten de verbondenheid tussen inwoners. De gemeente blijft dit soort evenementen steunen, zonder mogelijke overlast uit het oog te verliezen. We organiseren evenementen met een goede verdeling over het jaar en met waar mogelijk een koppeling aan cultureel belangrijke momenten zoals Chinees Nieuwjaar en Divali. Ook geven we ruim baan voor straatfeesten. Een duurzame organisatie en productie van deze evenementen wordt de norm.
- **Meer aandacht voor inclusie.** De rijkdom van Haagse diversiteit zien we graag weerspiegeld in onze evenementen. We vragen organisatoren om evenementen neer te zetten waar iedereen zich welkom voelt. De gemeente werkt alleen nog mee aan een modern Sinterklaasfeest.
- **Regels voor Malieveld.** Een levendige evenementenstad heeft ook helder locatiebeleid nodig, zeker voor het Malieveld. Zowel voor organisatoren als bewoners is dat van belang.
- **Naar een Walk of Fame.** We realiseren de 'Walk of Fame', waarmee lokale helden worden geëerd.

Rondom het Lange Voorhout, de Hofvijver, het Binnenhof en het Spui, bevindt zich het Museumkwartier met vele musea, theaters en historische bezienswaardigheden. Een prachtig cluster hoogwaardige kunstinstellingen. We willen dat potentieel nog veel beter gaan verzilveren. We stimuleren daarnaast de samenhang en samenwerking tussen de culturele instellingen door actieve uitwisseling, het gebruik maken van de openbare ruimte, combinaties in aanbod, het openstellen van ruimtes aan elkaar en het gebruik door andere (amateur)instellingen. Het Eschermuseum verhuist naar de voormalige Amerikaanse ambassade.

Werk, inkomen en economie

Een stad die werkt voor iedereen

Je bent pas echt thuis in de stad waar jij aan jouw toekomst kunt bouwen. Den Haag is een geweldige stad met veel bedrijvigheid: een stad om in te werken en investeren. Onze stad is bekend als Hofstad, als thuisstad van ons parlement en regering, en als internationale stad van vrede en recht. Een bruisende wereldstad aan zee, rijk aan voorzieningen en prachtige natuur. Een stad waar de kansen voor het oprapen liggen. Maar Den Haag kent meer dan andere steden een kloof tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Het komt er nu op aan dat de economische ontwikkeling en groei aan de brede bevolking duurzaam ten goede komt. De arbeidsmarkt en economische ontwikkeling strekt zich uit tot buiten de gemeentegrenzen. De samenwerking binnen de regio/provincie zetten we voort.

Investeren in een innovatieve kenniseconomie

De samenleving blijft veranderen door nieuwe technologieën, zoals kunstmatige intelligentie. D66 wil Den Haag blijvend positioneren als koploper binnen de kernsectoren Cyber Security, Impact Economie en de Humanitaire sector.

- **Impuls doorontwikkeling Central Innovation District.** Startups, mkb en bedrijven maken optimaal gebruik van elkaar en werken nauw samen. Onderwijsinstellingen zijn onmisbaar voor de kennisintegratie. De gemeente faciliteert nieuwe partnerschappen en bekijkt de mogelijkheden voor het starten van een kennishub voor nieuwe technologieën zoals kunstmatige intelligentie.
- **Investeren in fysieke ruimtes.** Den Haag blijft wat ons betreft in de top van de ranglijsten van vestigingsklimaat. We moderniseren, verduurzamen en herstructureren de bedrijfsterreinen. Hiermee pakken we leegstand aan en spelen we in op de veranderende behoeften door thuiswerken. Werkgerelateerde oplossingen krijgen onze prioriteit via flexibele werkconcepten, coworkingspaces, net als hoogwaardige kantoren nabij ov.
- **Groeikrachten bundelen.** Kennisdeling en co-creatie zijn sleutels tot succesvolle economische groei. We omarmen deze concepten om industrieën beter te bedienen, naar voorbeeld van Technology Park Ypenburg en The Hague Humanity Hub. In bestemmingsplannen prioriteren we de vestiging van internationale organisaties in de internationale zone. Ook bekijken we de mogelijkheden om de vestiging van internationale organisaties mee te nemen in wijkprogramma's.
- **Maatschappelijke coalitie voor lokale opgaven.** De samenwerking tussen de gemeente, bedrijven en onderwijsinstellingen - ook wel 'triple helix' - is hard nodig om de grote maatschappelijke vraagstukken van vandaag aan te pakken. In 2030 is deze coalitie wat D66 betreft uitgebreid met nieuwe spelers zoals inwoners, community builders en coöperaties. Via de gemeentelijke inkoopfunctie blijven we nieuwe en lokale innovaties, werk- en ontwikkelbedrijven en sociaal ondernemers met PSO 30+ certificaat een reële kans geven.
- **Investeren in cyberweerbaarheid en digitale inclusie.** Digitalisering biedt kansen, maar ook bedreigingen. Met de kennis en expertise die grotere instituties zoals Europol en Hague Security Centre for Strategic Studies met onze steun hier ontwikkelen, willen we onszelf en het mkb bewapenen tegen de digitale risico's van nu en later.

Vrij om te ondernemen

In Den Haag ontwikkelen we vruchtbare grond voor ondernemers. Dit stimuleert de werkgelegenheid in de stad. Ook in een post-corona tijd zijn we er voor zzp'ers, mkb-ondernemers en grootbedrijven.

- **Bedrijvigheid aanjagen.** Met fondsen, het Rijk, financiële instellingen en de regionale ontwikkelingsmaatschappij Zuid-Holland (InnovationQuarter) blijven we zoeken naar manieren om ondernemers financieel gezond te maken en houden, te laten vergroenen, groeien en opschalen. In Nederland en internationaal.

- **Startende en sociale ondernemers aanmoedigen.** We steunen inwoners die naast hun studie in deeltijd ondernemen met een minimale tegemoetkoming in de kosten of een leer-werk cheque. We investeren in voldoende, veilige en toegankelijke, kleinschalige bedrijfsruimten in de wijk, zoals Zuidwest en Binckhorst.
- **Ondernemingen faciliteren in de transitie naar duurzaamheid.** We stimuleren en faciliteren alle bedrijven in de transitie naar duurzaamheid door onder andere kennis en innovatieprogramma's en door als gemeente duurzaam in te kopen.
- **Een-loket gedachte.** Elke ondernemer krijgt toegang tot een accountmanager als 'one-stop-shop' voor hulpvragen. Zo verbeteren we de dienstverlening van de gemeente.

Horeca, toerisme & winkelstraten

Bij een levendige stad horen levendige horeca en een divers winkelaanbod. Het maakt de stad aantrekkelijker en het levert banen op. Ze maken Den Haag bovendien aantrekkelijk voor toeristen. Het zijn ook bij uitstek sectoren waarin jongeren en praktisch geschoolden de aansluiting tussen opleiding en werk kunnen vinden. Digitalisering dwingt de Retail branche tot nieuwe keuzes.

- **Toonaangevend aan zee.** We ontwikkelen een meerjarenstrategie voor Scheveningen met aandacht voor veiligheid en een ondernemingsklimaat dat duurzaamheid en gastvrijheid bevordert. Het vergunningsproces wordt vereenvoudigd.
- **Aantrekkelijke winkelstraten.** Elke winkelstraat heeft een unieke identiteit. We stimuleren Bedrijfsinvesteringszone (BIZ) en 'koop lokaal' initiatieven. We verkennen de mogelijkheden via vergunningen en wetgeving om fastfood in de straat terug te dringen en te sturen op een brede variaties aan gezonde keuzes. Om onnodige leegstand tegen te gaan, wordt een voorstel ontwikkeld voor een leegstandsheffing zodat er een betere marktwerking op de huurmarkt voor winkelpanden plaats zal vinden.
- **Modern en eerlijk hotelbeleid.** D66 pleit voor een beheersbare groei van het aantal hotelkamers. We zien toeristen liever in hotels dan in Airbnb. Continue monitoring van de marktontwikkeling en vraag is daarbij belangrijk. D66 wil meer spreiding over de stad mogelijk maken en verkent de instrumenten om juist kleinere ondernemers in de hotelbranche meer mogelijkheden te geven.
- **Investeren in een bruisend uitgaansklimaat.** Den Haag heeft volop uitgaansmogelijkheden voor bewoners, studenten, expats en toeristen. Wij vinden het belangrijk dat die gelegenheden mooi verspreid zijn over de stad. In de binnenstad, op het strand, de Binckhorst en in andere wijken. Een bruisend nachtleven organiseer je in overleg met bewoners.
- **Behoud en verwerving strategisch vastgoed.** Om gewenste ontwikkelingen (bijvoorbeeld voor plekken voor de nachtcultuur of creatieve ondernemers) mogelijk te maken, en ongewenste ontwikkelingen (zoals ondermijning) tegen te gaan, is het belangrijk dat de gemeente strategisch vastgoedbeleid voert. Aankoop of behoud van panden kan dan aan de orde zijn. Overwogen kan worden om daarvoor een organisatie samen met private partijen in het leven te roepen.

Investeren in mensen

De werkloosheid in Haaglanden, vooral onder jongeren tussen de 18 en 27 jaar, is hoger dan in de rest van Nederland. Dat betekent dat hier nog heel veel kansen liggen die om verzilvering vragen. Met een betere aansluiting vanuit het onderwijs op een veranderende arbeidsmarkt voorkomen we uitval. Want alle inwoners hebben recht op een eerlijke start en een loopbaan.

- **Aanpak vroegtijdig schoolverlaten.** Vroegtijdig schoolverlaten is natuurlijk eeuwig zonde. Toch zijn er nog steeds stadsgenoten die hierdoor kansen verliezen. Dat willen wij voorkomen, door bijvoorbeeld meer duurzame leer-werktrajecten op te zetten met ROC's, Den Haag Werkt, vakopleiders en bedrijven, gericht op het binnenhalen, begeleiden en behouden van jongeren in toekomstbestendige banen.

- **Een discriminatievrije arbeidsmarkt.** Discriminatie bij sollicitaties en op de werkvloer komt nog steeds voor. De komende jaren willen we daarom naast meldpunten en campagnes ook goed werkgeverschap belonen. Goede voorbeelden dragen we actief uit en we experimenteren met vernieuwende initiatieven zoals anoniem of video-solliciteren, en het combineren van cv's met een *game-based* assessment-technologie, naar het voorbeeld van de gemeente Rotterdam. Ook voor het stadhuis.
- **Een eerlijke start.** Iedereen verdient een eerlijke start van een werkzaam leven. De gemeente organiseert daarom meet-ups tussen jongeren en werkgevers op wijkniveau. We vergroten hiermee de toegang tot concrete banen in de techniek, zorg(innovatie) en commercie, maar leggen ook de basis voor snuffelstages. Kennisinstellingen en werkgevers vervullen een belangrijke rol in het aanbieden van actuele en openstaande vacatures.
- **Investeren in emancipatie.** Economische zelfstandigheid, weerbaarheid en kansgelijkheid zijn thema's waar we op blijven investeren met de Haagse Emancipatiesubsidie. Zo verbeteren we onder andere de positie van Haagse vrouwen in de stad. Ook richten we ons op mannen die een belangrijke rol spelen in de emancipatie.
- **Een reële doorstart.** Sommige stadsgenoten hebben een afstand tot de arbeidsmarkt. Anderen verliezen hun baan en willen zich laten omscholen. We geloven dat je vrij bent als je kunt kiezen voor de baan die je wilt. Daarom zorgen we voor actieve begeleiding van mensen die werkloos zijn geraakt met hulp om de juiste scholing te kiezen, te solliciteren en verworven competenties erkend te krijgen. Ook erkennen en introduceren we een flexibel leenbudget voor inwoners vanaf 18 jaar dat naar keuze kan worden ingezet voor de beroepsontwikkeling.
- **Lokale productie aanjagen.** D66 staat voor innovatie op het land en in het water, voor productie waar dit lokaal kan. Wij willen de initiatieven die iets toevoegen aan bijvoorbeeld de lokale voedselproductie en gebruiksartikelen ondersteunen. Voor nieuwe initiatieven moet de gemeente ook de deuren openen door ondersteuning en expertise aan te bieden. Dit is goed voor de werkgelegenheid, klimaat, innovatie en lokale economie.
- **Een inclusief stadhuis en bestuur.** Den Haag is een diverse stad met mensen met de meest uiteenlopende achtergronden. Die rijkdom aan ideeën en kwaliteiten willen we terugzien in alle lagen van de gemeentelijke organisatie en in alle beleidsafwegingen. D66 heeft al bijgedragen aan een modern ouderschapsverlof. De komende raadsperiode gaan we door. We stimuleren fulltime werken op het stadhuis voor vrouwen door een pilot met gratis kinderopvang. Toiletten in gemeentelijke voorzieningen worden genderneutraal. Er is meer aandacht voor een transgendervriendelijk werkklimaat.
- **Flexibele baankansen voor gekwalificeerde statushouders.** Werk is net zo belangrijk voor de inburgering als het leren van de Nederlandse taal. Voor goed opgeleide nieuwe Nederlanders, praktisch en academisch, zoeken we naar maatwerk. We flexibiliseren gemeentelijke procedures, bieden spoedcursussen Nederlands van 3 tot 6 maanden aan, versnellen de accreditatie van certificaten en regelen introducties bij bedrijven en organisaties, ook voor parttimebanen en internationale functies.
- **De positie van arbeidsmigranten verbeteren.** Registratie, wonen, bereikbaarheid en leefbaarheid worden verbeterd in samenspraak tussen ondernemers en de gemeente. Dit stelt ons allen in staat om op een verantwoorde manier om te gaan met deze kwetsbare groep.
- **Experimenteren met een basisinkomen.** Een basisinkomen kan mensen uitnodigen tot het volgen van een opleiding en het nemen van ondernemersrisico door het geven van een basiszekerheid. D66 Den Haag stelt voor een onafhankelijk onderzoek naar de werking van het basisinkomen op te zetten.

Den Haag profileren als VN-stad

Den Haag is de internationale stad van Vrede en Recht. We huisvesten een groot aantal internationale organisaties, rechtbanken en tribunalen. Daarmee nemen we internationaal verantwoordelijkheid voor het nastreven van een rechtvaardige en open wereld. Die ambities gelden ook voor onze eigen stad. Daarom willen we dat Den Haag niet alleen internationaal, maar ook in onze eigen wijken, actief de vreedzame principes van de Verenigde Naties uitdraagt.

- **Internationale congressen, een lokale banenmotor.** De groei van het aantal zakelijke bezoekers in de stad is mede te danken aan de groei van de congressector. Dat levert ook veel werk op voor het midden- en kleinbedrijf. D66 staat positief tegenover uitbreiding van de congresfaciliteiten van World Forum.
- **Europese kansen verzilveren.** Den Haag is geen eiland. Als stad verhouden we ons voortdurend tot de rest van het land, tot Europa en daarbuiten. Dat biedt vele kansen. Als stad zouden we daarom de banden met Brussel aan moeten halen. Europese programma's zoals de Green Deal kunnen veel beter ingezet worden om kansen voor de stad te herkennen en te benutten.
- **Erkenning van de slavernij- en koloniale geschiedenis van Den Haag.** Slavernij is al lang afgeschaft. Toch blijven de sporen zichtbaar bij een deel van onze inwoners en iconische stadslocaties. Het is tijd voor bezinning, bewustwording en eerlijke kennis over onze gedeelde geschiedenis. In de komende raadsperiode wil D66 formeel onderzoek, excuses en dialoog. 2023 wordt een nationaal herdenkingsjaar waarin Den Haag ook van zich laat horen.
- **Stimuleren van wereldburgerschap.** Opgroeien in een stad waar instituties zijn gevestigd die zich hard maken voor vrede en recht is een enorm voorrecht. Maar wat betekenen die mondiale ambities voor de inwoners van onze stad? Met lokale initiatieven, zoals een Dag van de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's), willen we de grote thema's toegankelijk maken voor iedereen in Den Haag.

Armoede, schulden en begeleiding naar werk

Armoede is vaak onzichtbaar. Het uit zich niet alleen in een gebrek aan geld. Het gaat vaak samen met slecht lezen en schrijven en gebrek aan kansen door minder toegang tot werk, zorg of onderwijs. Dit vraagt om vroeg signaleren en brede ondersteuning voor meer zelfstandigheid en een eerlijkere toekomst voor onze kinderen.

- **Niemand groeit meer op in armoede.** Nu nog groeit ongeveer een kwart van de kinderen en jongeren tot 17 jaar in Den Haag op in armoede. We ontwikkelen een aanvalsplan waarin onderwijs, gezonde voeding, toegang tot het ov, sport en cultuur, en de arbeidsmarktpositie (vooral van eenoudergezinnen) per definitie voor iedereen in Den Haag toegankelijk zijn.
- **Financiële rust.** We steunen vernieuwende initiatieven voor schuldhulpverlening. Bijvoorbeeld trainingen over geld en administratie, en experimenten voor het, onder voorwaarden, overnemen van schulden. Dit voorkomt dat mensen hun leven lang achtervolgd worden door schulden.
- **Met een werkbonus uit de bijstand.** Met deze prikkel geven we een veilig duwtje uit de bijstand om een terugval in inkomen te voorkomen.
- **Een nieuw begin.** Stadsgenoten die uit een (financieel) dal zijn opgekrabbeld verdienen een schone lei en een goede start. Daar hoort werk bij en begeleiding van geestelijk kwetsbaren. Een nieuwe alliantie van Den Haagt Werkt, het UWV en Haagse bedrijven kan deze basis creëren. D66 wil daarvoor een plan uitwerken.
- **Vaker afwijken van de kostendelersnorm.** Gemeenten hebben de bevoegdheid om af te wijken van de kostendelersnorm, maar Den Haag doet dit minder vaak dan andere steden. D66 wil dat dit vaker gebeurt om dakloosheid en armoede te voorkomen.

Een gastvrije stad

Den Haag is een gastvrije en veilige stad. Onze ligging aan zee trekt veel strandbezoekers, de stad trekt veel bezoekers die op het culturele aanbod, de horeca en de winkels afkomen. Voor expats is Den Haag ook een aantrekkelijke stad met veel voorzieningen van hoogwaardige kwaliteit. Dat lijkt allemaal zo vanzelfsprekend, maar dat is het niet. Het aantrekkelijke woon-, werk en leefklimaat is niet vanzelf ontstaan. Het is het resultaat van heel veel keuzes. En D66 kiest voor hoogwaardig winkelaanbod in de binnenstad, meer aandacht voor de inrichting van de openbare ruimte, bijzondere architectuur, en meer allure voor de badplaats Scheveningen.

- **Schone publieke toiletten en meer watertappunten.** Dit maakt net dat verschil. Na het succesvol realiseren door D66 van meer watertappunten, zijn we nog niet klaar. Er kunnen nog meer bij op plekken waar veel gespeeld, gecreëerd en bewogen wordt, bij toeristische locaties, elk openbaar sportveldje en speeltuin.
- **Be good and tell it.** De gemeente blijft investeren in het promoten van de Haagse regio in het buitenland om talent, bedrijven, investeerders, congressen en hoogwaardige toeristen aan te trekken. Iedereen die profiteert, betaalt mee.
- **Den Haag op de kaart als toegankelijke stad.** Den Haag verwelkomt iedereen. Alle publieke voorzieningen zijn goed toegankelijk, ook voor mensen met een rolstoel of anderszins. Met deelname aan de Europese City Access Award vestigen we daar de aandacht op. Ook hangen we jaarlijks de regenboogvlag op zichtbare punten, zoals het Centraal Station en het Internationaal Homomonument, tijdens belangrijke LHBTIQ+-feestdagen. In de omgeving Hobbemaplein pleiten we voor een regenboogzebrapad.

D66 wil Den Haag Zuid de aandacht geven die het verdient. Met de snelle groei van de wijk Vroondaal en de aanstaande stadsontwikkelingen in Zuidwest ontstaan nieuwe behoeften aan duurzame initiatieven, nieuwe recreatiemogelijkheden zoals het Erfgoedpark, winkels, detailhandel en musea. De viering van 100 jaar Loosduinen biedt een mooie kans om dit stadsdeel als aantrekkelijke en moderne woon- en werklocatie op de kaart te zetten.

Vrijheid en veiligheid

Overal veilig jezelf kunnen zijn

Inwoners van Den Haag zijn pas echt thuis in de stad als ze vrij zijn om hun eigen keuzes te maken. Vrij zijn in wat ze geloven, van wie ze houden of wat ze dragen. Dat vraagt om een veilige en tolerante stad. Op veel plekken in Den Haag is het veilig, maar het kan beter. D66 wil daarom dat de gemeente zoveel mogelijk inzet op voorkomen van intolerantie, en handhaaft waar dat noodzakelijk is. Tegelijkertijd waken we voor privacy schendingen en onnodige inperkingen van onze vrijheid.

Ondermijnende en georganiseerde criminaliteit aanpakken

Georganiseerde misdaad en de verwevenheid tussen de onder- en bovenwereld vormen een groot risico voor onze democratische samenleving. Denk aan drugscriminaliteit, mensenhandel en criminele investeringen in vastgoed en horeca. Het is noodzakelijk dat de gemeente deze illegale praktijken voorkomt en bestrijdt.

- **Hardere aanpak ondermijning.** Dankzij D66 is er de afgelopen periode een succesvolle aanpak van ondermijning geïntroduceerd in Den Haag. Met behulp van focusgebieden, scherpere integriteitsbeoordelingen bij vergunningen, signalen van bewoners en het slim bundelen van informatie zorgen we ervoor dat criminele organisaties minder gemakkelijk misbruik kunnen maken van legale voorzieningen. Hierdoor gaat er nu speciale aandacht uit naar twijfelachtige ondernemers in en rondom de Weimarstraat. Deze aanpak breiden we uit naar andere overlastplekken, zoals in delen van de Schilderswijk, Transvaal, Scheveningen en het Oude Centrum.
- **Vroegtijdig afglijden voorkomen.** We maken werk van een methode om jongeren op het rechte pad te houden. Het doel is om vroegtijdig gedragsproblemen te signaleren en aan te pakken. Zo voorkomen we dat jongeren radicaliseren of zich ontwikkelen tot criminele veelplegers. Het is bovendien een belangrijk instrument in het tegengaan van bijvoorbeeld messengeweld onder jongeren.

Een veilig gevoel op straat

De situatie op straat en in de wijk bepalen voor een groot deel hoe veilig wij ons voelen in de stad. Slechte verlichting, rommel en ongewenst gedrag dragen bij aan een minder veilig gevoel. Sociale verbondenheid en controle bevorderen daarentegen juist de veiligheid.

- **Extra (jeugd)wijkagenten.** Wijkagenten zijn bekend in de wijk en spelen een belangrijke verbindende en signalerende rol. Onderbezetting bij de politie mag niet leiden tot minder wijkcontact en kennis. In de kwetsbare wijken kiezen we aanvullend voor de inzet van wijkagenten met een specifieke focus op jeugd.
- **Inzet van de wijkshouder.** Wij willen dat de gemeente regelmatig samen met bewoners en politie een schouw uitvoert om de veiligheid en leefbaarheid te monitoren. Mogelijkheden voor positieve gedragsbeïnvloeding zijn hier onderdeel van. Plekken waar het gevoel van onveiligheid groter is, zoals Den Haag Zuidwest, krijgen voorrang.
- **Gebruik de kracht en kennis van wijkbewoners.** We geloven dat de weerbaarheid en veiligheid toeneemt als burgers zich organiseren en makkelijk hun zorgen kwijt kunnen. Daarom steunen we positieve rolmodellen, meldpunten en Buurt Interventie Teams (BIT) die een spilfunctie vervullen in een veilige wijk. Een belangrijk voorbeeld is een meldpunt voor Scheveningers om overlast te kunnen melden tijdens de zomerperiode.
- **Hard tegen straatintimidatie.** Het is onacceptabel dat veel vrouwen en LHBTIQ+'ers wel eens te maken hebben met straatintimidatie. Daarom komt er een bestrijdingsplan. Met aandacht voor de training van handhavers, bewustwordingscampagnes zoals 'Ben Je Oké', veilige ontmoetingsplekken in uitgaansgelegenheden en een lage meldingsdrempel door de oprichting van een meldpunt voor straatintimidatie.

- **Etnisch profileren tegengaan.** Samen met de politie en vertegenwoordigers uit de brede Haagse samenleving helpen we discriminatie en profileren op basis van etniciteit en nationaliteit de wereld uit. Trainingen over antiracisme en vooringenomenheid, registratie van politiecontroles, een inclusief politiekorps en bodycams zijn hierin onmisbaar.
- **Effectiever drugsbeleid.** D66 blijft zich hard maken voor een betere spreiding van coffeeshops over de stad, proeven met legale wietteelt, voldoende mogelijkheden voor het testen van drugs, het tegengaan van de verkoop van lachgas en de preventie van problematisch drugsgebruik.

De kust is veilig

In augustus 2020 ging het mis op Scheveningen. Meerdere incidenten vonden plaats, met als triest dieptepunt de steekpartij waarbij iemand omkwam op de Pier. Maar de zee zelf kent ook gevaren. Daarom pleit D66 voor veiligheid op de boulevard, het strand en in de zee.

- **Actieplan Scheveningen.** Om de overlast tegen te gaan, heeft de gemeente een actieplan opgesteld met maatregelen tegen bijvoorbeeld parkeeroverlast, geluidsoverlast, straatraces, alcohol-, lachgas- en drugsgebruik en afval. D66 wil dit actieplan de komende jaren voortzetten.
- **Veilig zwemmen / baden in zee.** Ieder jaar genieten duizenden mensen van het Haagse strand en de zee. Helaas is de zee veel gevaarlijker dan de meeste mensen denken. Jaarlijks zijn er meerdere (ernstige) incidenten te betreuren. Daarom wil D66 blijvend inzetten op de verbetering van de strand- en zwemveiligheid. Dat doen we door met regelmaat de risico's in kaart te brengen en duidelijke voorlichting te geven over de gevaren. De reddingsbrigade en de andere hulpverleningsorganisaties krijgen alle steun om hun onmisbare taak op het strand uit te voeren.

Sekswerk: meer bescherming en minder overlast

D66 geeft de veiligheid en het welzijn van sekswerkers prioriteit in het prostitutiebeleid. Zij die vrijwillig kiezen voor dit werk, moeten zelfstandig en veilig kunnen werken. Tegen gedwongen sekswerk moet daarentegen keihard worden opgetreden.

- **Misstanden signaleren.** Onze prioriteit ligt bij het tegengaan van uitbuiting, mensenhandel en mishandeling. We vergroten daarom de inzet van anonieme controleurs en trainingen van hulpverleners. Sekskopers spelen een belangrijke signaleringsrol, maar zijn vaak niet bereid een melding te doen. De gemeente gaat onderzoeken hoe deze meldingsdrempel verlaagd kan worden.
- **Overlast verminderen.** D66 neemt de signalen van overlast van omwonenden van raamprostitutie serieus. Denk aan asociaal rij- en parkeergedrag en criminele activiteiten. Met behulp van de ondermijningsaanpak en een nieuw plan voor de inrichting van de openbare ruimte geven we de betreffende gebieden een broodnodige kwaliteitsimpuls.

Huiselijk geweld tegengaan

Ook thuis moeten Hagenaars veilig zijn. Tijdens de coronacrisis hebben we de cijfers van mishandeling en verwaarlozing zien oplopen. D66 vindt extra aandacht voor de bestrijding van huiselijk geweld daarom van groot belang.

- **Naar integrale sturing.** Huiselijk geweld gaat bijna altijd samen met andere problemen. Bovendien verdwijnen er nog te veel gezinnen uit beeld en worden situaties van onveiligheid niet structureel doorbroken. Wij willen daarom dat betrokken partijen uit de zorg, het onderwijs, veiligheid en werk & inkomen beter met elkaar gaan samenwerken. Deze domein-overstijgende samenwerking vraagt om een sterke gemeentelijke regie.
- **Gerichte hulp en voorlichting.** Het slim combineren van beschikbare informatie leidt tot meer inzicht in waar en onder welke groepen huiselijk geweld voorkomt in Den Haag. Dat gebruiken we voor gerichte voorlichting, bijeenkomsten voor lotgenoten en trainingen. Zo versterken we lokale netwerken en doorbreken we taboes.

- **Betere nazorg.** Slachtoffers van huiselijk geweld kunnen een leven lang last hebben van trauma's. Zij hebben tevens een verhoogde kans om zelf dader te worden. Daarom wordt nazorg standaard onderdeel van de aanpak. Zo doorbreken we de cirkel van geweld.

Digitale veiligheid in de stad van vrede en recht

Onze snel digitaliserende wereld brengt naast de vele kansen ook risico's. Het aantal privacy schendingen en slachtoffers van cybercriminaliteit neemt toe. Ook gemeenten hebben te maken met hacks, gijzelsoftware en datalekken. Het is daarom noodzakelijk dat de gemeente in online veiligheid investeert.

- **Weerbaarheid vergroten.** De inspanningen van de gemeente om ambtenaren, inwoners en organisaties weerbaar te maken tegen cybercriminaliteit zetten we voort. De gemeente zelf voldoet op een proactieve manier aan de vastgestelde beveiligingsstandaarden om cybercriminelen altijd een stap voor te zijn.
- **Oefenen met cyberincidenten.** Een cyberincident kan een grote negatieve impact hebben op de samenleving. We willen dat de gemeente door middel van periodieke oefeningen de weerbaarheid en bestrijding daarvan toetst.
- **Inzet op samenwerking.** Den Haag heeft door de aanwezigheid van, en samenwerking met het Rijk, politie, wetenschap en ondernemers op het gebied van (cyber)veiligheid (het Cybersecurity cluster) een bijzondere positie. D66 wil deze (kop)positie verder uitbouwen. Dat versterkt het profiel als stad van Vrede, Recht en Veiligheid en biedt ook economisch kansen.

Voorkomen van radicalisering en extremisme

Den Haag heeft meer dan andere steden in ons land te maken met radicalisering en extremisme. Dat vraagt om een gemeente die samen met partners in de stad voorkomt dat mensen met een radicaal gedachtegoed kiezen voor geweld. Tegelijkertijd hebben we oog voor vroegtijdig signaleren, nazorg voor spijtoptanten en re-integratie.

- **Een voedingsbodem tegengaan.** Uitsluiting en stigmatisering kunnen, vooral onder jongeren, leiden tot radicale ideevorming en aansluiting bij extremistische groepen. We versterken daarom de sociale cohesie, dialoog en inclusie in alle onderdelen van de Haagse samenleving. De gemeente werkt hierbij samen met educatieve, culturele en religieuze wijkorganisaties.
- **Weerbaar tegen offline en online extremisme.** Onderdeel van een effectieve aanpak is het versterken van het vermogen om weerstand te kunnen bieden tegen fysiek, en vooral ook online, extremisme. Initiatieven met dit doel ondersteunen we vanuit de gemeente. Voorbeelden zijn de Diamantraining en Oumnia Works. Het is tevens van belang dat de gemeente samen met onderzoekers de effectiviteit van de interventies onderzoekt.
- **Aandacht voor verschillende vormen van extremisme.** In de praktijk ligt de nadruk tot nu toe vooral op Jihadistisch extremisme. De dreiging die uitgaat van andere vormen, zoals rechts- en links-extremisme, verdient evenveel aandacht.

Een veilige jaarwisseling

D66 is voor een gezellige en veilige jaarwisseling in Den Haag. Op dit moment is zowel de verstoring van de openbare orde, als de (vuurwerk)schade aan mens, dier en milieu te groot.

- **Samen oud & nieuw vieren.** Het afsteken van vuurwerk door particulieren veroorzaakt steeds meer overlast. Zoveel, dat het niet meer opweegt tegen het plezier. Daarom stoppen we daarmee. Tijdens de jaarwisseling organiseert de gemeente veilige en mooie vuurwerkshows waar de Haagse inwoners gezamenlijk in hun eigen stadsdeel van kunnen genieten.

Het Regentesse- en Valkenboskwartier is een energieke wijk met betrokken bewoners, aantrekkelijke ondernemingen en bijvoorbeeld een theater met een buurtfunctie (De Nieuwe Regentes), maar er spelen in de Weimarstraat ook grote problemen rondom ondermijning. D66 Den Haag heeft ondermijning daar op de agenda gezet. De lokale ondernemers zijn actief in de aanpak tegen ondermijning en er loopt een pilot genaamd 'meld een vermoeden'. D66 wil deze succesformule uitbreiden naar andere wijken. Zodat inwoners veilig zichzelf kunnen zijn en initiatieven kunnen nemen om de buurt nog mooier te maken.

Zorg en sport

Een gezonde stad in beweging

Een goede gezondheid is de basis voor een prettig leven. En een goede gezondheid begint met een gezonde leefstijl. Hoeveel dat uitmaakt hebben we tijdens de coronacrisis kunnen zien. Daarom is aandacht voor gezond leven zo belangrijk en mag de plek waar jouw thuis is niet de verwachting op een lang en gezond leven bepalen. Want voorkomen is beter dan genezen. Maar het lot kan uiteindelijk iedereen treffen. En daarom heeft iedereen natuurlijk evenveel recht op goede gezondheidszorg. Door meer aandacht voor preventie in de vorm van (veel) natuurlijke beweging en het stimuleren van een gezonde leefstijl willen wij in de toekomst de vraag naar zorg verminderen. Zo blijft Den Haag lang gezond en houden we de kosten van de zorg betaalbaar. En krijgen de mensen die uiteindelijk zorg nodig hebben, de juiste zorg.

Preventie: Leven lang gezond

Regelmatig sporten is heel gezond. Wie op jonge leeftijd regelmatig beweegt, doet dat op latere leeftijd meestal ook nog. Daarom vindt D66 het belangrijk dat sport toegankelijk is voor iedereen, onafhankelijk van leeftijd, portemonnee en lichamelijke gesteldheid. Een leven lang gezond bewegen, noemen we dat.

- **Haags Preventieakkoord.** Samen werken aan preventie is de sleutel tot een gezonde toekomst. We versterken en verlengen de preventiecoalitie in samenwerking met Gezond en Gelukkig Den Haag. In het preventieakkoord pakken we onder andere overgewicht, bewegingsarmoede en roken aan.
- **Gezonde leefomgeving voor kinderen en jongeren.** De komende jaren wordt de JOGG 'Jongeren op Gezond Gewicht' aanpak versterkt en werken we samen aan een gezonde leefomgeving voor jongeren, bijvoorbeeld met meer gezond voedsel op scholen en het aanbieden van gratis sportclinics op sportvelden.
- **Gezonde generatie 2040.** Bijna de helft van de Haagse bewoners heeft overgewicht. Dat is zorgwekkend. De gemeente start een aanvalsplan met duidelijke doelen en monitort op het succes in de aanpak van overgewicht. De eerste aandacht wordt gericht op de jeugd.

Jong beginnen

We willen dat sport en beweging door heel het Haagse leven een belangrijke rol speelt. Voor jong en oud, op school en ook daarbuiten. De Gezondheidsraad schrijft minstens 150 minuten matig intensief bewegen per week voor.

- **Drie uur gymles per week.** Jongeren blijven in beweging met drie uur gymles in de week in het basis- en middelbaar onderwijs. De capaciteit voor gymzalen wordt onderzocht en waar nodig uitgebreid om dit mogelijk te maken.
- **Van het schoolplein naar beweging.** We verkleinen de drempel tot bewegen voor de jeugd door school en buitenschoolse sportactiviteiten goed op elkaar af te stemmen. Sportverenigingen, buurtsportcoaches en 'playcourts' spelen hier een belangrijke blijvende rol in.
- **Sport dichtbij.** We streven naar een divers aanbod van sportverenigingen op fietsafstand voor alle inwoners.
- **Betaalbaar in beweging.** De ooievaarspas biedt korting op het Haagse cultuur- en sportaanbod. Om studenten te motiveren om actief te zijn in de Haagse sportwereld, stellen wij een Studentensportkaart beschikbaar. Mbo's, hogescholen en universiteiten werken samen met sportclubs om hun studenten en leerlingen in beweging te houden. De gemeente stelt subsidie beschikbaar aan onderwijsinstellingen die sportfaciliteiten leveren.

Sport hoort bij de stad

Den Haag heeft een bruisend verenigingsleven. Sportverenigingen, culturele verenigingen en buurthuizen zijn een plek om elkaar te ontmoeten. D66 wil dat iedereen mee kan doen in de samenleving en iedereen toegang heeft tot het verenigingsleven.

- **Veilig sportklimaat.** Discriminatie, racisme en seksuele intimidatie wordt niet getolereerd in de Haagse sportverenigingen. De gemeente vraagt sportclubs om op te treden tegen intolerantie jegens LHBTIQ+'ers en racistische spreekwoorden. We vragen ze ook actief aandacht te besteden aan voorlichting en acceptatie.
- **Sport voor iedereen.** Sport en beweging wordt aangemoedigd bij mensen met een mentale en fysieke beperking. Sportverenigingen die dit aanbieden worden daarvoor beloond.
- **Goede sportgelegenheden.** We investeren in de kwaliteit van sportvelden, -hallen en -zalen (van breedtesport tot topsport). Door meer samenwerking tussen sportclubs kan de beschikbare ruimte effectiever worden gebruikt zoals bijvoorbeeld de sportparkplannen aan de Laan van Poot laten zien. De sportvelden in de groene corridor in Zuidwest worden aantrekkelijk gemaakt voor recreatie van omwonenden. We stimuleren, waar dat mogelijk is, om sportvelden zoals voetbalvelden en atletiekbanen, ook beschikbaar te stellen voor omwonenden.
- **Sportverenigingen door heel de stad.** Met dependances van sportclubs (ook wel satellietverenigingen genoemd) kunnen sportverenigingen hun aanbod in een flexibele en kleinere vorm aanbieden in meerdere wijken in de stad. De gemeente biedt daar de ruimte voor. Zo hoeft nergens in de stad een tekort aan sportmogelijkheden te zijn.
- **Duurzame sportgelegenheden.** Het gebruik van rubberkorrels op kunstgrasvelden wordt uitgefaseerd en de daken van sportverenigingen wordt benut voor zonnepanelen of groene daken.
- **Jaarlijkse Haagse sportdag.** De gemeente organiseert met alle sportverenigingen- en sportclubs een jaarlijkse open dag waarop inwoners van Den Haag zich op de sportmogelijkheden kunnen oriënteren. Het Haags Sportakkoord wordt geïntensiveerd en verlengd.
- **Sportloket.** Het Beweegloket bij de gemeente wordt één loket waar iedereen terecht kan met elke sport- en bewegingsvraag, toegankelijk voor particulieren en sportverenigingen. Bewoners met een beperking kunnen nadrukkelijk terecht bij het sportloket.
- **De surfstad van Nederland.** Den Haag is de stad van de surfsport. We steunen het plan voor een nieuw surfcentrum op Scheveningen.
- **Haal de topsport in huis.** Topsport hoort bij Den Haag. We benutten de sportcampus Zuiderpark nog beter als topsportlocatie. Topsportevenementen zoals de Tour de France halen we naar Den Haag. Het Haags Sportgala blijven we jaarlijks organiseren.

Gezond leven in de stad

We willen dat alle inwoners van Den Haag een gezonde levensstijl kunnen hebben, onafhankelijk van inkomen of woonwijk. De Haagse buitenruimte moet uitnodigen tot bewegen, op een natuurlijke manier.

- **Wethouder gezondheid.** De gezondheid van bewoners heeft baat bij een gezamenlijke bestuurlijke aanpak, waar zorg, sport en bewegen samenkomen. Eén wethouder zal zowel zorg en sport in de portefeuille hebben. De verbinding met onderwijs en buitenruimte wordt nadrukkelijk gemaakt.
- **Rookvrije stad.** Roken en meeroken is slecht voor de gezondheid. Na het succesvol rookvrij maken van schoolpleinen en sportverenigingen, worden speeltuinen en terrassen ook rookvrij. Zo mogen horecaondernemers die hun terras rookvrij maken hun terras vergroten.

- **Fietsen is gezond.** Fietsen is goed voor de gezondheid en een klimaatvriendelijk alternatief voor de auto. De gemeente promoot fietsen voor kinderen en volwassenen. Daarom blijven we investeren in fietspaden. Gezinnen met een klein budget kunnen de Ooievaarspas gebruiken bij de aanschaf van een kinderfiets.
- **Beweeglijke en toegankelijke speeltuinen.** Goede speeltuinen nodigen uit tot beweging. De Haagse speeltuinen zijn aantrekkelijk voor jong, oud en mensen met een beperking. Schoolspeeltuinen worden buiten schooltijd opengesteld voor de wijkbewoners.
- **Beweegvriendelijke openbare ruimte.** Nieuwbouwwijken en bestaande wijken worden groen, beweegvriendelijk en toegankelijk ingericht voor wandelaars en fietsers. We geven de ruimte aan sportbeoefenaars, zoals bootcampers, hardlopers en fietsers. Daarnaast wordt bij nieuwbouw en herinrichtingen ruimte vrijgemaakt voor (vereniging gebonden) sportfaciliteiten. Ten behoeve van ouderen en minder-validen worden er meer bankjes geplaatst, worden struikelpunten op stoepen beter aangepakt en worden meer drempelovergangen geplaatst.
- **Gezond voedsel als uitgangspunt.** In gemeentelijke organisaties, scholen en sportverenigingen wordt gezond voedsel geserveerd. Voor voedsel met veel zout, vet en suiker worden alternatieven aangeboden. In het lokale voedselbeleid wordt voedselverspilling tegengegaan en een plantaardig dieet wordt de norm. We werken aan een convenant met organisaties en bedrijfsleven om aan deze ambitie daadwerkelijk invulling te geven.
- **Alcoholvrij aantrekkelijker maken.** Overmatige alcoholinname brengt de gezondheid schade toe. Bij sportverenigingen in de omgeving van jeugd wordt alcoholconsumptie ontmoedigd. Alcoholvrije alternatieven worden aantrekkelijk gepositioneerd.
- **In Den Haag sta je er niet alleen voor.** We voorkomen eenzaamheid al op een vroege leeftijd, door voldoende activiteiten en een diversiteit aan verenigingen voor alle leeftijden en alle genders. We koesteren het aantal buurthuizen en verbeteren de verbinding met bibliotheken.
- **Vadercentra in Den Haag.** Het succes van het vadercentrum Adam wordt doorgezet met een tweede vadercentrum in Den Haag.
- **WachtlIJst ondersteuning in de GGZ.** Als je psychische zorg nodig hebt, krijg je regelmatig te maken met een wachtlIJst. D66 Den Haag kan die wachtlijsten niet aanpakken, maar we kunnen wel kijken naar alternatieve vormen van hulp die in de tussentijd kunnen helpen en soms al genoeg zijn. D66 wil projecten ondersteunen die mensen met psychische klachten helpen met een goede dagbesteding en in contact brengen met lotgenoten.
- **Bewustwording rondom mentale gezondheid jongeren.** Het aantal jongeren en studenten met mentale gezondheidsklachten is tijdens de coronacrisis schrikbarend toegenomen. Om te zorgen dat deze jonge mensen de hulp krijgen die ze nodig hebben, willen we dat de gemeente samenwerkt met maatschappelijke initiatieven die zich inzetten voor de psychische gezondheid van jongeren.

Toegankelijke zorg

In Den Haag kan iedereen de zorg krijgen die nodig is. Op een prettige en overzichtelijke manier, zonder ingewikkelde formulieren en met zoveel mogelijk persoonlijk contact en vertrouwde gezichten.

- **Meer vertrouwen in zorgverleners.** De gemeente neemt zorgverleners die opereren ten gunste van de zorgvrager, zoals de thuiszorgmedewerker, wijkverpleegkundige, de apotheker en de huisarts serieuzer als gesprekspartner en werkt nauwer met deze beroepsgroepen samen. Zo kunnen gezondheidsproblemen eerder gesignaleerd en preventief behandeld worden.
- **Thuiszorg eenvoudig en persoonlijk.** We maken de Wet Maatschappelijke Ondersteuning zo toegankelijk mogelijk voor inwoners, zonder onnodige drempels zoals ingewikkelde formulieren. De wijkverpleegkundige krijgt meer ruimte om zelfstandig te opereren. Huishoudelijke hulp, begeleiding en persoonlijke verzorging worden verzorgd door een vast team. Het persoonsgebonden budget blijft. Waar nodig gebeurt het aanvragen van Wmo-zorg via een persoonlijk

gesprek. Cliëntondersteuning wordt mogelijk tijdens het onderzoek en zorgadvies van de gemeente. Sekszorg wordt vergoed in het persoonsgebonden budget. Zowel de gemeente als zorgverleners zijn zich bij zowel hulpaanvragen als zorgverlening bewust van de diversiteit van de Haagse bevolking. De gemeente gaat in overleg met zelforganisaties van mensen met een migratie-achtergrond om ervoor te zorgen dat Wmo-aanvragen efficiënter kunnen verlopen en Wmo-zorg voor iedereen toegankelijk is.

- **Toegankelijkheid curatieve zorg.** We bevorderen de afstemming van de publieke gezondheidszorg en de curatieve gezondheidszorg en onderkennen dat de groei van het aantal inwoners en de lange wachtlijsten in Den Haag niet stroken met de vermindering van het aantal ziekenhuisbedden en verkennen daarom de mogelijkheden om het Bronovo ziekenhuis als netwerkziekenhuis te behouden. De gemeente spant zich in om op de locatie van het huidige Bronovo een huisartsenpost en een uitgebreid gezondheidscentrum te behouden.
- **Spreekuur voor ouderen.** Er komt een centraal informatiepunt met spreekuur voor ouderen (C.I.P.O.) in het stadhuis. Voor ouderen met gebrekkige digitale vaardigheden of een taalachterstand is informatie die (bijna) uitsluitend digitaal beschikbaar is onvoldoende toegankelijk of bereikbaar.
- **Kwaliteitscontrole op de zorg.** Er komen onafhankelijke kwaliteitscontroles op basis van vooraf vastgestelde kwaliteitscriteria en hierover wordt gerapporteerd zodat zorgaanbieders door iedereen onderling vergeleken kunnen worden. De gemeente ziet toe op het goed functioneren van cliëntenraden.
- **Vitaal oud worden.** De gemeente wijst per wijk een coördinator aan die contacten met de zorginstellingen en sportinstellingen onderhoudt en fungeert als aanspreekpunt voor ouderen die willen bewegen, maar de weg niet weten.
- **Welzijn op recept.** Een zorgvraag kan niet altijd met pillen worden verholpen, daarom steunt D66 de projecten welzijn op recept en het looprecept.
- **Help hulpzoekende LHBTIQ+’ers.** Dankzij een D66-initiatief in de Haagse gemeenteraad wordt een roze routekaart ontwikkeld. Daarmee zorgen we ervoor dat niemand meer verdwaalt op zoek naar hulp. Ook in de jeugdzorg en bij hulp aan dak- en thuislozen komt er extra aandacht voor LHBTIQ+-ers. Ontmoetingsmogelijkheden en LHBTIQ+-vriendelijke dagbestedingen voor LHBTIQ+- ouderen en LHBTIQ+’ers met een beperking worden ondersteund.
- **Ruimte voor duurzame zorginitiatieven.** We zetten in op langdurige (financiële) ondersteuning voor initiatieven in de stad die bijdragen aan de gezondheid, zoals ontmoetingsplekken en bewegingsfaciliteiten. De ervaring leert dat deze initiatieven tijd nodig hebben om tot volle wasdom en bekendheid te komen. Den Haag stimuleert met zorgverzekeraars pilots innovatieve zorg.
- **Zelfstandig wonen.** De meeste mensen kunnen prima hun eigen boontjes doppen. Maar voor sommigen is dat lastiger. Dan kan begeleid wonen in prettige en veilige omgeving de oplossing zijn. D66 wil daarvoor voldoende aanwezigheid en spreiding van begeleid wonen-mogelijkheden in de stad. Er komt meer aandacht voor verschillende vormen van groepswonen en betaalbare aanleunwoningen voor senioren en minder-validen.
- **Ondersteun mantelzorgers.** De zorg voor een familielid of vriend is mooi, maar ook intensief werk. We voorkomen overbelasting door waardering en ondersteuning. Daarom blijven we investeren in het loket Den Haag Mantelzorg. Voor jongeren met problemen zijn peer supporters en ervaringsdeskundigen beschikbaar.
- **Bescherming van kwetsbare mensen.** Verslaafde, verwarde, dakloze en anderszins kwetsbare personen worden geholpen met als doel deelname aan de maatschappij. Vluchtelingen met bijvoorbeeld PTSS komen direct in het juiste traject.
- **Zorg bij abortus.** De zorg na een abortus door professionals dient vergoed te kunnen worden vanuit de Wmo. Intimidatie bij abortusklinieken is onacceptabel voor D66 Den Haag. Daarom pleiten we voor ruime bufferzones tegen demonstranten.

- **Zorg bij stilgeboorte.** De nazorg voor de nabestaanden na een stilgeboorte moet goed geregeld zijn. Het bij laten schrijven in de Basisregistratie Personen (BRP) moet zo makkelijk en comfortabel mogelijk worden gemaakt. Termen zoals 'levenloos geboren' zijn onnodig grievend en daarmee uit den boze.
- **Samen beschermd tegen virussen.** We stimuleren in Den Haag het vaccineren tegen allerlei virussen, waaronder het Covid19-virus.

Jeugdzorg

Kwetsbare Haagse kinderen en jongeren verdienen hulp en begeleiding als dat nodig is. Na de decentralisatie van de jeugdzorg zijn de kosten gestegen, is het aantal aanbieders van jeugdhulp verveelvoudigd en gaat er veel tijd en geld verloren aan administratieve taken. Dat moet anders. Jeugdzorg wordt verleend op een persoonlijke manier, met één duidelijk aanspreekpunt, ruimte voor de zorgprofessional en waarbij niemand buiten de boot valt.

- **Vroeg handelen.** Door goede afstemming tussen scholen, zorgverleners, sportverenigingen, Centrum Jeugd & Gezin en Jeugdhulp wordt de hulpvraag bij de kwetsbare jeugd vroeg gesignaleerd. Door meer in preventie te investeren, willen we verergering van problemen voorkomen en besparen we op de lange termijn bredere maatschappelijke kosten, bijvoorbeeld in de strafrechtketen en in de zorg. Het is onze ambitie dat elke school een zorgteam heeft.
- **Financiering jeugdzorg.** Sinds de jeugdzorg is overgeheveld naar de gemeente, is het (zacht gezegd) een financiële uitdaging geworden. Daarom willen we werken met een taakgerichte bekostiging, waarbij de aanbieders en de gemeente in onderling vertrouwen gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor alle vormen van jeugdzorg. Er wordt gewerkt op basis van onderling overeengekomen kwaliteitscriteria. Zorgprofessionals krijgen meer de ruimte om de juiste zorg te verlenen, samen te werken en soepel door te kunnen verwijzen. De verantwoordingsmechanismen worden versimpeld en de registratiedruk gaat fors omlaag.
- **Betere contracten voor jeugdhulpverleners.** Gemeente jeugdhulpaanbieders krijgen langlopende contracten in de tijd dat er toegewerkt wordt naar het nieuwe bekostigingssysteem.
- **Zorgverleners aan zet.** Zorgverleners in de jeugdzorg krijgen meer tijd voor beeldvorming en diagnostiek. Waar nodig worden jeugdhulpprofessionals daarin ondersteund of geadviseerd door specialistische collega's. Ruimte en tijd voor deze consultatierol is contractueel geborgd. De professionals in de jeugdzorg weerspiegelen de samenstelling van de Haagse samenleving.
- **Hulp voor iedereen.** De gemeente voorkomt dat kinderen met 'lichtere' problemen wel geholpen worden maar dat kinderen met 'zwaardere' problemen op een (lange) wachtlijst terechtkomen. Jongeren die op de wachtlijst staan, worden alvast geholpen met 'wachtverzachters'.
- **Eén aanspreekpunt.** Een casemanager functioneert als aanspreekpunt en is verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van een gezamenlijk behandelplan en afstemming met alle zorgaanbieders. Eventuele schotten tussen jeugdhulp (gemeente), Wet langdurige zorg (Wlz) en Zorgverzekeringswet (zorgverzekeraars) mogen nooit het probleem zijn van de mensen die zorg nodig hebben.
- **Werving pleegzorggezinnen.** De gemeente stimuleert de werving van pleegzorg- en netwerkgezinnen, met name van mensen met een migratie-achtergrond.
- **18+ers horen erbij.** Zorg stopt niet bij een leeftijdsgrens. Jongeren tot 23 jaar blijven hulp krijgen tot zij daadwerkelijk in staat zijn voor zichzelf te zorgen en op eigen benen staan, een netwerk hebben waar ze op kunnen terugvallen, een passende woonplek hebben, een opleiding volgen of een baan hebben, financieel voor zichzelf kunnen zorgen of daarbij geholpen worden en de juiste (geestelijke) gezondheidszorg krijgen.
- **Jongeren in hun recht.** Voor jongeren is een jeugdzorgtraject ingrijpend in het persoonlijk leven. Er komt onafhankelijke cliëntondersteuning om de rechtspositie van de jongeren te versterken.

Scheveningen is een centrale plek voor de Haagse en nationale watersport. Veel mensen van binnen en buiten de stad, van jong en oud, worden aangetrokken tot alle watersporten in Scheveningen. Zoals het surfen. Plezier en veiligheid gaan daarbij altijd hand in hand. Twintig jaar geleden stond D66 Den Haag aan de basis van het ruimte bieden aan de eerste surfschool van Scheveningen. De vele regatta's, watersportevenementen, het Beachstadion en de finish van de Volvo Ocean Race zorgen voor begeestering en sportieve inspiratie bij vele stadsgenoten.

Overheid en bestuur

Mensen maken de gemeente

Vertrouwen is de basis voor een gezonde, democratische samenleving. Dat begint bij een open, transparante en inclusieve overheid die aanspreekbaar en bereikbaar is. De gemeente, dat zijn wij met z'n allen. We zouden ons dus ook thuis moeten voelen in de gemeentelijke organisatie. En dat blijkt in de praktijk nog steeds lastig te zijn. Met de recente toeslagenaffaire nog vers in het geheugen rijst de vraag hoe we het (latente) wantrouwen tussen overheid en burger kunnen slechten. D66 staat voor een gemeente die dicht bij de inwoners staat en die initiatiefnemers in de stad verder brengt. Het is van het grootste belang dat we de tegenmacht goed organiseren, in de gemeenteraad, in de stad en in de media. Democratie, dus ook lokale democratie is een continu proces, waaraan iedereen meedoet. Politiek is te belangrijk om aan politici alleen over te laten.

Helder en aanspreekbaar

Goed contact begint met aanspreekbaarheid: bij wie kun je terecht met een idee, een klacht? De gemeente is een professionele organisatie met heel gemotiveerde medewerkers. Dat mogen inwoners ook zo ervaren.

- **Aanspreekbaar in de wijk.** Gemeenteambtenaren en burgemeester en wethouders gaan vaker de stad in om meer gevoel te krijgen bij het werk dat ze doen. Zo worden ze ook makkelijker aanspreekbaar voor inwoners van de stad.
- **'Persoonlijk, tenzij'.** Te vaak blijken burgers geen touw vast te kunnen knopen aan brieven en is onduidelijk bij wie ze met vragen terecht kunnen. Dat kan verholpen worden door brieven van de gemeente altijd te voorzien van een naam van een contactpersoon en een telefoonnummer. Een duidelijke overheid is tijdig met informatie, ook als er nog veel onzeker is: eerlijke informatie over wie wat wanneer gaat doen is een bewijs van vertrouwen in elkaar.
- **Inclusieve communicatie.** Op gemeentelijke formulieren wordt zo min mogelijk gevraagd naar geslacht en bewoners kunnen een naam en aanspreekvorm kiezen die de gemeente voor ze gebruikt in de verdere communicatie. Daarnaast gaat de gemeente weer LHBTIQ+-beleid voeren.
- **Plaats een 'bel me terug knop' op de website.** Voor steeds meer diensten van de gemeente kun je alleen nog digitaal terecht. Het persoonlijk contact ontbreekt. We willen op de gemeentelijke website een 'bel me terug'-knop. Digitaal waar het kan, fysiek voor wie dat wil.
- **Medewerkers op stage.** We introduceren voor alle gemeenteambtenaren een vijfdaagse burgerstage in een Haagse wijk. Stages kunnen helpen om publieke professionals die in Den Haag werken (bij de politie, in het onderwijs, de zorg en de gemeentelijke organisatie) beter te leren inspelen op wat in de stad speelt, en wat mensen beweegt.

Investeren in vertrouwen

Vertrouwen van burgers en raadsleden in bestuurders en ambtenaren is net zo belangrijk als omgekeerd: hoe benut je elkaars mogelijkheden en middelen op een transparante, heldere manier? D66 wil dat de gemeente het voorbeeld geeft en aantoonbaar signaleert waar het schuurt, ingrijpt bij ontsporingen en daarover verantwoording aflegt.

- **Leg eerder het probleem op tafel.** Herstel van vertrouwen bereik je niet met beloften die je later weer intrekt, wel door heldere en tijdige informatie en een uitnodigende werkwijze, juist in de fase dat problemen zich voordoen. Een eerlijke en open dialoog, waarin iedereen zich veilig voelt te zeggen wat nodig is, dat is het vertrekpunt van de nieuwe gemeenteraad, het college en de medewerkers. Maak duidelijk wat schuurt, wie daarbij welke rol kan vervullen en ook wat er niet kan.
- **Democratische regioraad.** We democratiseren de Metropoolregio Rotterdam – Den Haag (MRDH). Er komt een besluitvormende regioraad, dat bestaat uit gekozen raadsleden uit de deelnemende gemeenten.

- **Een succesvolle Ethische Commissie.** Snelle technologische ontwikkelingen zorgen ervoor dat er steeds meer informatie over burgers wordt verzameld. Dit stelt ons voor nieuwe ethische dilemma's. De onafhankelijke Ethische Commissie wordt als klankbord betrokken bij de besluitvorming over ethische vraagstukken, bij de inzet van nieuwe technologie of het innovatief gebruiken van data en algoritmes.
- **Gelijke toegang tot het recht.** We richten de eerste Haagse vrouwenrechtswinkel op waar gratis advies wordt gegeven over allerlei onderwerpen. Dit brengt gelijke toegang tot het recht voor alle Haagse vrouwen een stap dichterbij.

Overheidsparticipatie

Een gemeenteraad met een gekozen legitimiteit is een bijzonder groot goed. Maar de tijd van alleen maar volksvertegenwoordiging is voorbij. Voor een levendige democratie is het nodig dat volk en vertegenwoordiging elkaar vaker ontmoeten en in gesprek zijn. Om mee te beslissen en tegen te denken, want waar macht is, is tegenmacht nodig.

- **Versterk de democratie.** Om de raadsleden goed hun werk te laten doen, wordt de (fractie-)ondersteuning en griffie verder versterkt. We willen dat het raadswerk aantrekkelijker wordt, door bijvoorbeeld een ruimere vergoeding.
- **Proef met burgerfora.** Op voorstel van D66 worden proeven met burgerfora genomen. Deze pilots zullen uitwijzen of hiermee de mogelijkheden van inwoners worden verruimd om te adviseren over opgaven in de stad. De drempel moet laag zijn, en het mogelijk maken dat iedereen inbreng kan leveren.
- **Burgeramendement.** Het burgeramendement wordt ingevoerd. Op deze manier kunnen bewoners met een brede vertegenwoordiging direct invloed uitoefenen op de wetten en regels die hun persoonlijk leven raken.
- **Gemeenteraad op locatie.** Raadscommissies kunnen vaker op locatie opgaven en oplossingsrichtingen bespreken. Raadsvergaderingen worden voorafgegaan door een ontmoeting met belangstellenden.
- **Een lokaal onderzoeksjournalistiek programma.** D66 bepleit meer middelen voor lokale onderzoeksjournalistiek, die helpt kritisch te blijven kijken naar de impact van wat de gemeente doet en kan doen.
- **Medezeggenschap voor nieuwkomers.** D66 zorgt ervoor dat nieuwkomers inspraak krijgen in de vorm van medezeggenschap over lokaal beleid en uitvoering van de inburgeringswet. Zo kunnen nieuwkomers meepraten over het beleid dat hen raakt en doen zij ervaring op met medezeggenschap.

Wijkgerichte actie

Een stad besturen gaat over vele lagen en niveaus. Voor concreet beleid nemen we de wijk als maat: daar waar mensen zowel problemen ervaren als kansen zien om te leren, werken en wonen. D66 wil dat inwoners en ondernemers elkaar vaker en eerder kunnen treffen. Samenwerking op wijkniveau heeft verrassend veel in petto.

- **Meer steun voor uitdagende initiatieven.** We willen dat bij problemen en voorstellen vaker 'Right to challenges' mogelijk zijn. De gemeente kan met tijdelijke inzet van medewerkers met mandaten en wijkbudgetten enorme versnellingen mogelijk maken.
- **Samen ontwikkelen.** Co-creatie ateliers helpen bij de ontwikkeling van plannen in de wijken, samen met bewoners en ondernemers. Het verkeersplan Centrum-Noord is een goed voorbeeld op het vlak van bereikbaarheid. D66 wil meer investeren in deze publiek-private partnerschappen.
- **Zet Doorbraakteams in.** Het moet mogelijk zijn om gebiedsgericht tijdelijke teams in te zetten die zo lang het nodig is ter plekke kunnen ingrijpen bij hardnekkige misstanden: gemotiveerde en gebundelde doorzettingskracht van bewoners, maatschappelijk werkers, wijkagenten worden door de gemeente ondersteund.
- **Neem een proef met coöperatieve wijkraden.** Voor complexe opgaven blijken coöperatieve wijkraden als breekijzers te kunnen fungeren. Ervaringen in bijvoorbeeld Groningen laten zien wat er mogelijk is als delegaties uit de

gemeenteraad samen met bewoners, ondernemers en instellingen kunnen achterhalen wat mogelijk is en beslissingen voorbereiden.

- **Baathebbers betalen mee.** We willen gebiedsontwikkelaars (zoals bedrijven en woningbouwcorporaties) laten meebetalen. Bijvoorbeeld bij bereikbaarheid, waarbij we de parkeerinkomsten gebruiken voor mobiliteitsprojecten.

Financiën

De vele goede voorzieningen die Den Haag rijk is, houden we graag op niveau. Maar de financiën staan onder druk door de coronacrisis, de decentralisatie van rijkstaken en de ontwikkeling van het gemeentefonds. Ook zijn de reserves beperkt. De onzekerheid aan de inkomstenkant is ongebruikelijk groot en daardoor moeilijk in te schatten. Onze voorstellen voor intensivering (circa 2-2,5 % van de begroting) aan de uitgavenkant zijn daardoor meer dan voorheen afhankelijk van de mogelijkheden die het Rijk ons verstrekt. Ondertussen groeit onze stad en groeien de opgaven. D66 zet zich in voor transparant en solide financieel beleid. Dat betekent dat we zorgvuldig met belastinggeld omspringen en ervoor zorgen dat de begroting tegen een stootje kan. Zo geven we inwoners het vertrouwen dat het stadsbestuur goed omgaat met hun belastinggeld.

Grip op de financiën

De gemeente is voor meer dan tachtig procent van de begroting afhankelijk van rijksbijdragen. We vinden het belangrijk dat democratische processen zo dicht mogelijk bij inwoners plaatsvinden en willen dat de gemeente minder afhankelijk wordt van het Rijk.

- **Duidelijk signaal naar het Rijk.** Bij decentralisatie van overheidstaken vergoedt het Rijk alleen wat zij ziet als 'werkelijke kosten'. Dat is in de praktijk lang niet altijd toereikend, zoals bij de overgang van jeugdzorg bleek. Die budgetten moeten realistischer worden vastgesteld. Ook dient het Rijk de groei van de stad te faciliteren met aanvullende financiële middelen voor met name woningbouw en mobiliteit. Bovendien moet de gemeente meer te zeggen krijgen over de besteding van dit belastinggeld. Zo vinden democratische processen dichtbij de inwoner plaats.
- **Zelf belasting kunnen heffen.** Om de lokale democratie te versterken en de afhankelijkheid van het Rijk te verminderen, moet de gemeente meer ruimte krijgen om zelf belastingen te heffen, met gelijktijdige vermindering van de rijksbelastingen. Hier zullen we op blijven aandringen.
- **Regelmatig doorlichten van de organisatie.** De gemeente werkt zelf zo efficiënt mogelijk. Een meer regelmatige herbezinning op bestaande activiteiten en het stroomlijnen van de gemeentelijke organisatie is nodig om de begroting toekomstbestendig te houden. Onder het motto 'Vraag niet of de gemeente haar taken goed uitvoert, maar ook of het de goede taken uitvoert'. Maar ook door bijvoorbeeld meer in te zetten op beweging, gezondheid en preventie, zodat er op termijn minder zorgkosten zijn.

Toekomstbestendige gemeentelijke belastingen en heffingen

D66 hanteert het uitgangspunt dat er prudent met belastinggeld wordt omgegaan. Maar het is ook een feit dat de opgaven van de stad en de wensen van de inwoners op het gebied van een schone stad, een levendige stad en een groene stad wel kosten met zich meebrengen die gedekt moeten worden. We willen immers dat handhavers hun werk kunnen blijven doen, het (zwerf)vuil wordt opgehaald en het groen wordt onderhouden. Voor dit en de genoemde intensiveringen zijn aanvullende middelen benodigd.

- **OZB voorzichtig verhogen.** Den Haag heeft van de grote steden een van de laagste onroerendezaakbelastingen (OZB). Om meer in de pas te lopen met de G4 wordt het OZB-tarief de komende jaren stapsgewijs verhoogd.
- **De vervuiler betaalt.** De vergroening van de gemeentelijk belastingen draagt bij aan de kosten van de energietransitie en geeft inwoners en ondernemers van deze stad een extra stimulans om te verduurzamen.
- **Betalen voor ruimte.** Den Haag heeft van de grote steden een van de laagste parkeertarieven, zowel voor bewoners als voor bezoekers. Om meer in de pas te lopen met de G4 worden de parkeertarieven in de komende jaren verhoogd. Deze inkomsten worden gebruikt voor duurzame mobiliteit.
- **Eerlijkere afvalstoffenheffing.** Uitgangspunt is dat we met de afvalstoffenheffing de kosten voor het inzamelen van afval en het schoonhouden van de stad volledig dekken. Deze wordt wat D66 betreft beter gedifferentieerd naar het aantal personen in het huishouden en de aangeboden hoeveelheid (gescheiden) afval.

- **Groei faciliteren.** Wij willen het Groei met Groeifonds voortzetten. Dit zorgt ervoor dat de extra inkomsten die in de stadskas binnenkomen doordat de bevolking groeit, worden ingezet om deze groei te faciliteren. Bijvoorbeeld door investeringen in openbaar vervoer, woningen en banen.
- **Verantwoorde subsidieverstrekking.** Subsidies zijn een nuttig middel om zaken die we belangrijk vinden voor elkaar te krijgen. Omdat het gaat om belastinggeld is het wel belangrijk dat we verstandig en zorgvuldig met subsidies omgaan. Dit vraagt om heldere doelstellingen, transparantie en verantwoording achteraf. Bijdragen aan maatschappelijke doelen zoals duurzaamheid, diversiteit en inclusie worden als criteria opgenomen in de subsidieregelingen.

Dankwoord

Dit verkiezingsprogramma is het werk van vele handen. Dank aan de leden, commissies en werkgroepen van de afdeling, wethouders en fractieleden, inwoners, ondernemers en al die instellingen en organisaties die thuis zijn in Den Haag: jullie hebben het mogelijk gemaakt om deze kijk op de kansen van de stad in de komende jaren samen te stellen. De ledenavonden en de ledenenquête hielpen om zowel zorgen als kansen beter in beeld te krijgen en steeds scherper af te tekenen wat er nodig is en wat we voor mogelijk houden.

Dit verkiezingsprogramma is geenszins een statisch document, sterker nog, we hopen dat het écht uitnodigt. Zoals ieder thuis aantrekkelijk is doordat je het opzoekt, elkaar kunt aanspreken en zowel de tijd kunt nemen voor een stevige opgave als door kunt pakken.

Onze speciale dank gaat uit naar Marcel Brill voor de begeleiding vanuit het bestuur en Karel Feenstra voor de eindredactie.

De verkiezingsprogrammacommissie,

Fonda Sahla, Léon Linders, Winston van Niel, Charlotte de Roon, Guido Rijnja en Caroline Verduin.

Bijlage

Den Haag als Global Goal gemeente

D66 Den Haag vindt dat een stad van vrede en recht een voorbeeldfunctie heeft in het bijdragen aan de SDG's: de Sustainable Development Goals ofwel wereldwijde ontwikkelingsdoelen.

D66 zet zich in voor een duurzame toekomst voor Den Haag, voor huidige en toekomstige generaties. We zijn voorstander van het verder concretiseren, implementeren en transparant monitoren van de ambitieuze SDG-doelstellingen in de komende raadsperiode. Dit willen we terugzien in een volgend coalitieakkoord. De SDG's vormen daarom een rode draad in dit verkiezingsprogramma. Dit blijkt uit de volgende voorbeelden:

Niemand groeit meer op in armoede. Nu nog groeit ongeveer een kwart van de kinderen en jongeren tot 17 jaar in Den Haag op in armoede. We ontwikkelen een aanvalsplan waarin onderwijs, gezonde voeding, toegang tot het ov, sport en cultuur, en de arbeidsmarktpositie (vooral van eenoudergezinnen) per definitie voor iedereen in Den Haag toegankelijk zijn.

Gezondheid voorop. D66 wil de gezonde (milieu)zone uitbreiden. Vanaf 2025 wordt hierin geheel uitstootvrij bevoorraad, zoals afgesproken met de logistiek- en vervoersbranche in het klimaatakkoord. Vervuilende dieselauto's (met Euro5 en oudere motoren) zijn vanaf 2025 niet meer welkom in de gehele stad.

Gekwalificeerde leraren. Nog niet alle leerkrachten en schoolleiders zijn gediplomeerd. De gemeente gaat actief aan de slag om dit te veranderen. Ook ondersteunen we het onderwijsveld met voldoende opgeleide onderwijsassistenten, leraarambtenaren en conciërges. Hierdoor kunnen onderwijsprofessionals zich optimaal met onderwijs bezighouden.

Een inclusief stadhuis en bestuur. Den Haag is een diverse stad met mensen met de meest uiteenlopende achtergronden. Die rijkdom aan ideeën en kwaliteiten willen we terugzien in alle lagen van de gemeentelijke organisatie en in alle beleidsafwegingen. D66 heeft al bijgedragen aan een modern ouderschapsverlof. De komende raadsperiode gaan we door. We stimuleren fulltime werken op het stadhuis voor vrouwen door een pilot met gratis kinderopvang. Toiletten in gemeentelijke voorzieningen worden genderneutraal. Er is meer aandacht voor een transgendervriendelijk werkklimaat.

30 km per uur als norm. Binnen de centrumring verlagen we de snelheid voor auto's tot 30 km/uur, ook op de hoofdroutes. Dat is veiliger voor iedereen. D66 wil proefdraaien met snelheidsbegrenzers (ISA) voor auto's, om zo op termijn effectief 30 km per uur te realiseren en hard rijden binnen de bebouwde kom terug te dringen.

Route naar 2030. De gemeente Den Haag loopt achter op het ambitieuze klimaatneutrale doel in 2030. Om de ambitie vast te houden wordt een overzichtelijke routekaart opgesteld richting een klimaatneutrale gemeente in 2030 met concrete bindende doelen en acties. Inwoners van Den Haag praten en beslissen mee.